

ingediend op **1480** (2022-2023) – Nr. 1
14 november 2022 (2022-2023)

Verslag van de hoorzitting en gedachtewisseling

namens de Commissie voor Economie, Werk,
Sociale Economie, Wetenschap en Innovatie
uitgebracht door Stijn De Roo

over de impact van de energiecrisis
op de Vlaamse economie en arbeidsmarkt

Samenstelling van de Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Wetenschap en Innovatie:

Voorzitter: Robrecht Bothuyne.

Vaste leden:

Allessia Claes, Maaïke De Vreese, Andries Gryffroy, Rita Moors, Axel Ronse;
Yves Buysse, Ilse Malfroot, Els Sterckx;
Robrecht Bothuyne, Kurt Vanryckeghem;
Tom Ongena, Maurits Vande Reyde;
Meyrem Almaci, Imade Annouri;
Caroline Gennez.

Plaatsvervangers:

Annick De Ridder, Maarten De Veuster, Philippe Muyters, Elke Sleurs, Tine van der Vloet;
Kristof Slagmulder, Klaas Sloomans, Wim Verheyden;
Stijn De Roo, Loes Vandromme;
Steven Coenegrachts, Bart Van Hulle;
Johan Danen, Björn Rzoska;
Els Robeyns.

Toegevoegde leden:

Kim De Witte.

INHOUD

I.	Gedachtewisseling met minister Jo Brouns	4
1.	Inleidende uiteenzetting	4
1.1.	Economische context.....	4
1.2.	Maatregelen bevoegdheid Economie	5
1.3.	Maatregelen bevoegdheid Werk	7
2.	Vragen en opmerkingen van de leden.....	7
3.	Antwoorden	13
4.	Repliek	15
II.	Hoorzitting met de Vlaamse sociale partners	15
1.	Inleidende uiteenzettingen	15
1.1.	Hans Maertens, voorzitter van de SERV en gedelegeerd bestuurder van Voka	15
1.2.	Danny Van Assche, gedelegeerd bestuurder UNIZO.....	17
1.3.	Ingrid Lieten, directeur van Verso	19
1.4.	Lode Ceyssens, voorzitter van Boerenbond	21
1.5.	Ann Vermorgen, nationaal secretaris van het ACV.....	23
1.6.	Philippe Diepvents, directeur studiedienst van het Vlaams ABVV.....	25
1.7.	Gert Truyens, Vlaams gewestsecretaris van ACLVB	27
2.	Bespreking.....	29
2.1.	Tussenkomen van de leden.....	29
2.2.	Antwoorden.....	33
	Gebruikte afkortingen	36
	Bijlagen: zie de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Wetenschap en Innovatie hield op 15 september 2022 een gedachtewisseling met Jo Brouns, Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw, over de impact van de energiecrisis op de Vlaamse economie en arbeidsmarkt. Daarover wordt verslag uitgebracht in deel I van dit verslag.

Dezelfde dag was er ook een hoorzitting met de Vlaamse sociale partners over hetzelfde onderwerp. De commissie hoorde Voka, UNIZO, Verso, Boerenbond en het ACV, ABVV en ACLVB. Over deze hoorzitting wordt verslag uitgebracht in deel II van dit verslag.

De tijdens de hoorzitting getoonde presentaties zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Gedachtewisseling met minister Jo Brouns

1. Inleidende uiteenzetting

Minister *Jo Brouns* vindt het belangrijk om zich samen met de commissieleden en de sociale partners te buigen over de actuele situatie en om naar elkaar te luisteren. Dat is nodig om de juiste maatregelen te kunnen nemen om de huidige crisis, die de hele samenleving treft, door te komen.

1.1. Economische context

Macro-economische context

Op een recente bijeenkomst van de taskforce Oekraïne presenteerde de Nationale Bank van België haar voornaamste conclusies. In juni 2022 voorspelde ze een stevige maar tijdelijke conjunctuurvertraging voor het huidige jaar, met een zeer lage groei of geen groei voor het tweede en derde kwartaal van 2022 en een afname van de inflatie na de zomer. De vertraging in het tweede kwartaal was kleiner dan verwacht. Voor het derde kwartaal verwacht de NBB nu een licht negatieve groei. Dat is nog geen recessie, men spreekt immers pas van een recessie na twee kwartalen van negatieve groei. Er zijn ook geen aanwijzingen voor een diepe crisis. De prognoses gaan uit van een geleidelijk herstel in 2023.

Er zijn echter ook tegengestelde indicatoren, zoals de afnemende spanningen bij logistieke invoerketens en de druk op de inputprijzen die een piek bereikte in de eerste jaarhelft van 2022 maar daarna afnam. Het aantal faillissementen in het tweede kwartaal lag dit jaar in Vlaanderen gevoelig hoger dan in de voorgaande jaren. In juli 2022 daalde het aantal faillissementen met bijna de helft, ten opzichte van juni 2022. Dat cijfer was daardoor lager dan in juli 2019, maar wel hoger dan in juli 2020 en 2021. De hoge faillissementscijfers wijzen op een inhaalbeweging na de coronaperiode, zoals verwacht.

Ondertussen zijn de gas- en elektriciteitsprijzen opnieuw sterk gestegen en vervolgens weer deels teruggevallen. Die hoge volatiliteit bemoeilijkt de inflatieramingen. De schok van de energieprijzen tast de koopkracht van de gezinnen aan, ook al is die hier relatief beter beschermd dan in andere landen. De indexering van de lonen zorgt er namelijk voor dat de koopkracht en het reële loon in 2023 weer een boost kunnen krijgen. De verwachting is dat de investeringen door ondernemingen en in woningen blijven toenemen.

De verwachting was dat de inflatie vanaf de zomer zou matigen en tegen eind 2023 onder de 2 procent zou zakken. Door de enorme energieprijsstijgingen tijdens de zomer worden de inflatiecijfers echter weer opgeblazen. Die hoge inflatie stuwt ook

de loonkosten omhoog en dat is een uitdaging voor de concurrentiekracht en de rendabiliteit van de ondernemingen. Dat is zorgwekkend voor het voorjaar van 2023.

De Nationale Bank van België ziet toch al een eerste signaal van een afzwakking van de inflatie en de inflatieverwachtingen. De Europese Centrale Bank voorspelt voor het eurogebied een inflatie boven de 2 procent tot het einde van 2024.

De arbeidsmarkt blijft voorlopig vrij goed presteren. In het eerste kwartaal van 2022 waren er meer Vlamingen dan ooit aan de slag, namelijk gemiddeld 76,2 procent. Daarbij zijn er wel grote regionale verschillen. Oost- en West-Vlaanderen halen bijvoorbeeld cijfers boven de 80 procent. Ten opzichte van de vorige maand is het aantal werkzoekenden opnieuw licht gestegen en het aantal vacatures dat wordt gemeld bij VDAB licht gedaald. Structureel is er echter nog steeds een grote krapte op de arbeidsmarkt.

De conclusie is dat de hogere energieprijzen wegen op de groeivoorzichten, maar dat de indicatoren niet eenduidig zijn. Toch lijkt een milde en korte recessie nu waarschijnlijker. De ECB verwacht voor het eurogebied een langere stagnatie, tot begin 2023, en een minder snelle terugval van de inflatie. De arbeidsmarkt blijft voorlopig goed presteren, maar het is geweten dat deze met vertraging reageert op economische evoluties.

Micro-economisch perspectief

De minister gaat in op de impact van de energieprijzen op de Vlaamse ondernemingen. Uit een enquête van UNIZO, waaraan meer dan 1100 bedrijven deelnamen, blijkt dat 34 procent nu al geconfronteerd wordt met minstens een verdubbeling van de energiefactuur. In 20 procent van de gevallen ging het zelfs over een verdrievoudiging. Een kwart van de bedrijven verwacht dit jaar verlies te maken. Bij de bedrijven die nu nog een vast energiecontract hebben, zal dat in 20 procent van de gevallen in de komende drie maanden aflopen. Voor veel bedrijven is het zeer moeilijk of onmogelijk om het energieverbruik te verminderen zonder in te boeten op productie, dienstverlening of omzet.

Ook Voka deed een bevraging bij de bedrijven. Daaruit blijkt dat voor alle bedrijven de aardgasprijs nu 180 procent hoger ligt dan het gemiddelde van 2021. Voor energie-intensieve bedrijven is de factuur zelfs 260 procent hoger. Voor de elektriciteitsprijzen bedraagt de stijging respectievelijk 100 en 150 procent. Een derde van de bevraagden zegt de productie te zullen verminderen of stopzetten als de energieprijzen nog verder stijgen. Bij de energie-intensieve bedrijven is dat aantal nog hoger. Een op de vijf ondernemingen verwacht in de komende maanden een verdere daling van het aantal personeelsleden. Dat geldt ook voor grote bedrijven. Een op de drie bedrijven wil in de komende maanden een beroep doen op de maatregel van tijdelijke werkloosheid. Bij industriële bedrijven is dat aandeel 47 procent. 26 procent van de bedrijven wil onmiddellijk meer investeren in hernieuwbare energie. Daarnaast wil 20 procent dat doen binnen het jaar en nog eens 21 procent op langere termijn.

1.2. Maatregelen bevoegdheid Economie

Tweesporenbeleid

De minister licht vervolgens toe hoe het Vlaamse beleid reageert op de actuele economische context en de energiecrisis. De Vlaamse Regering heeft vanaf het begin gekozen voor een tweesporenbeleid. Dat is geënt op het tijdelijke crisisinstrumentarium dat de Europese Unie aanbiedt en maakt daarnaast ook gebruik van het in Vlaanderen bestaande instrumentarium, bijvoorbeeld binnen een Vlaams

impulsprogramma voor energie-efficiëntie. Er wordt ook bekeken hoe het instrument van de waarborglening nog sterker kan worden ingezet.

Het is belangrijk dat de Vlaamse ondernemingen een gelijk speelveld binnen Europa behouden. Dat is nodig om competitief te blijven, aangezien in omringende landen zoals Frankrijk en Duitsland al steunmaatregelen genomen zijn.

Overbruggingslening

Verder is er de bestaande maatregel van de overbruggingslening, die op 1 juli 2022 afliep. Daarmee werden uiteindelijk 1015 leningen toegekend voor een bedrag van meer dan 100 miljoen euro. Met die maatregel werden kmo's uit alle sectoren bereikt, waaronder de horeca, industrie, bouw en landbouw. VLAIO en PMV hebben een vlotte dossierbehandeling kunnen aanbieden.

Sinds 1 augustus 2022 loopt er een nieuwe overbruggingslening binnen het kader van het Europese steunkader voor de Oekraïne-crisis. Voorlopig werden er al 34 dossiers goedgekeurd voor een totaal bedrag van 4,5 miljoen euro. De verwachting is dat na de zomer de vraag weer zal aantrekken, maar er is zeker nog geen stormloop vast te stellen. Er is opnieuw 100 miljoen euro beschikbaar, dus op korte termijn is er voldoende capaciteit. De minister voegt eraan toe dat er een voorstel op tafel ligt om het plafond van de lening te verhogen tot een maximum van 750.000 euro. Er wordt bekeken of er extra productiecapaciteit ter beschikking kan worden gesteld.

Krachtlijnen nieuwe maatregelen

Het steunkader moet tijdelijk zijn, heel doelgericht en conditioneel. De steun moet gaan naar bedrijven die gezond zijn maar die steun nodig hebben omdat ze grote operationele verliezen lijden door de energiecrisis. De minister geeft enkele principes mee die de Vlaamse Regering hanteert bij het uitwerken van maatregelen.

De steunmaatregelen moeten zich richten tot alle bedrijven die geconfronteerd worden met sterk gestegen energieprijzen, waarbij het uitgangspunt is dat de factuur verdubbeld moet zijn. De steun zal een te bepalen percentage van de extra kosten compenseren. Het gaat daarbij enkel over bedrijven waarvoor de energieprijsstijging een significant deel uitmaakt van het exploitatieverlies. De steun kan ook nooit meer bedragen dan 80 procent van het verlies, conform de Europese richtlijnen. Om een substantieel steunbedrag te kunnen toekennen, wordt een instapdrempel bepaald op basis van een minimaal energieverbruik in 2021. Daardoor kan worden vermeden dat een relatief lage energiekost, die door de onderneming kan worden gedragen, wordt gesubsidieerd en dat de administratieve kost om een steunaanvraag in te dienen niet zou opwegen tegen de toe te kennen steun. Enkel gezonde ondernemingen komen in aanmerking.

De steun wordt ook gekoppeld aan een beperkt gebruik van de tijdelijke werkloosheid. Dat is een instrument van de federale overheid. De Vlaamse overheid vindt het belangrijk dat er een maximale continuïteit is van de productie en dat de werkgelegenheid maximaal wordt gevrijwaard. Enige flexibiliteit zal wel nodig zijn.

De energiesteun die de bedrijven ontvangen, moet op middellange termijn geïnvesteerd worden in maatregelen voor energietransitie. Het is voor de minister belangrijk om het momentum aan te grijpen om verder in te zetten op hernieuwbare energie en energie-efficiëntie.

Dat zijn de krachtlijnen van de maatregelen die de Vlaamse Regering verder zal bespreken, onder andere in het kader van de begroting 2023. Het is de bedoeling zo snel mogelijk met een concreet pakket te komen.

1.3. Maatregelen bevoegdheid Werk

Mocht de werkloosheid toenemen, dan moet VDAB voldoende wendbaarheid aan de dag leggen. De minister hoopt dat de gevreesde faillissementengolf uitblijft. Er ligt een actieplan klaar om in geval van herstructureringen een proactief aanbod te kunnen doen aan de werknemers. De uitvoering van het werkgelegenheidsakkoord wordt versneld. De digitale contactstrategie van VDAB is verscherpt, waarbij rekening wordt gehouden met de mate van zelfredzaamheid van de werkzoekende.

Er is ook een samenwerkingsakkoord met de bouwsector om de toeleiding naar de bouw te versterken. Daarbij is er oog voor toekomstgerichte projecten, zoals circulair bouwen en hernieuwbare energie. De renovatiesector is daarin een belangrijke partner. Er wordt sterk ingezet op het informeren van werkzoekenden, onder meer via opleidingen, werkplekleren en vacaturewerking, in functie van doorstroom naar de bouwsector. Dit plan wordt de komende weken geconcretiseerd.

Wat betreft opleidingen en competentieprognoses is het belangrijk dat VDAB vooruitkijkt. Opleidingen moeten futureproof zijn en focussen op de competenties die in de toekomst nodig zullen zijn. Op basis van de competentieprognoses voor de renovatiesector werd een actieplan opgesteld met vier sporen:

- de instroom promoten via een wervend verhaal voor de studie- en beroepskeuze;
- het opleidingsaanbod actualiseren, met onder meer aandacht voor duaal leren in de renovatiesector;
- expertise opbouwen bij organisaties die werkgevers ondersteunen;
- duurzame kennisuitwisseling tussen de sleutelactoren in de renovatiesector stimuleren.

De resultaten van de competentieprognoses worden verspreid binnen een lerend netwerk van ondernemingen. Daarin worden bedrijven ondersteund om ook zelf aan de slag te gaan met de veranderende competenties.

Het Europees Sociaal Fonds bereidt een oproep voor om opleidingen uit te werken of te herwerken op basis van competentieprognoses. VDAB integreert ook al duurzame bouwtechnieken in meerdere opleidingen.

Conclusie

De minister besluit dat er al langer wordt ingezet op de cruciale bouwstenen voor een arbeidsmarkt die duurzaam is op het vlak van tewerkstelling, opleidingen en klimaat. Hij herhaalt dat hij hoopt zo snel mogelijk met een afgewerkt pakket aan ondersteuningsmaatregelen voor de bedrijven te komen.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

Tussenkomst van Caroline Gennez

Caroline Gennez is tevreden dat er in deze commissie een discussie gevoerd wordt over de energiecrisis, die bij de gezinnen en de bedrijven verwoestend toeslaat. Maar dat minister-president Jan Jambon eerst aankondigde dat de Vlaamse Regering snel met een uitgebreid pakket aan steunmaatregelen zou komen en dan inmiddels geduld heeft gevraagd tot de Septemberverklaring, vindt ze symptomatisch voor de wijze waarop de Vlaamse Regering bestuurt. Het lid herinnert eraan dat tijdens de coronacrisis over de grenzen van meerderheid en oppositie een breed pakket aan steunmaatregelen werd uitgerold, zowel voor gezinnen als bedrijven, en dat daardoor de koopkracht werd gevrijwaard. Deze crisis is zeker even ernstig. Nu is er sprake van een oorlogseconomie, en dus moeten alle regeringen van het land met concrete maatregelen komen.

Caroline Gennez verwijst naar de Europese State of the Union die midden september werd gepresenteerd. Ze vindt dat er binnen het Europese Temporary Crisis Framework goede maatregelen op stapel staan, waar de diverse Belgische overheden heel snel op moeten inspikken. De EU wil op offensieve wijze inzetten op prijsbeperkingen, zij het voorwaardelijk, en op energiebesparing. Door de ETS-maatregelen is er een pot van 1 miljard euro om gezinnen en bedrijven te compenseren. De vraag is echter af of er wel voldoende sense of urgency is binnen de Vlaamse Regering, als een minister uit die regering openlijk de vraag stelt of een Overlegcomité Energie wel nodig is. Bij de Federale Regering is er voor 2022 al 4 miljard euro op tafel gekomen. Daartegenover staat bij de Vlaamse Regering een voorstel van 1 miljard voor de VerbouwLening, 200 miljoen uit de openbardienstverplichting in de energiefactuur en verder een juridisch onzekere maatregel betreffende de groenestroomcertificaten.

Het lid mist coherentie en afstemming in het beleid en pleit voor doortastendheid en concrete maatregelen. Namens Vooruit wil ze een aantal concrete pistes voorleggen, met de vraag dat de Vlaamse Regering daarmee dringend aan de slag gaat.

Als men de openbardienstverplichtingen in de energiefactuur verder afbouwt, zou dat voor een gemiddeld gezin een besparing van ongeveer 100 euro per jaar opleveren. Alle beetjes helpen, en het is iets wat de Vlaamse Regering volledig in handen heeft en snel kan realiseren.

Een tweede voorstel is gekoppeld aan het basispakket betaalbare energie, waaraan de Federale Regering werkt. Een dergelijk basispakket heeft in Vlaanderen bestaan, maar werd door de vorige Vlaamse Regering afgeschaft. Het is nu terug aan de orde. Maar het is niet de bedoeling dat dit ten laste van de consument komt. Men moet iedereen het recht op licht en verwarming bieden. Er kan worden gecompenseerd voor grootverbruik.

Een derde piste betreft de investeringen in onder meer zonnepanelen. Het systeem dat door minister van Energie Zuhal Demir werd ontwikkeld, werkt niet voor kwetsbare gezinnen. Er moet volgens Vooruit een collectief renovatieprogramma worden uitgerold dat hele wijken duurzaam verbouwt. Zonnepanelen zijn momenteel waarschijnlijk de meest snelle en rendabele investering, die op twee jaar wordt terugverdiend. De overheid zou dit ook in het eigen en in het sociale patrimonium moeten doen.

Het laatste voorstel sluit aan bij het Europese Temporary Crisis Framework. Als ondernemingen gesteund worden dan moet dit heel gericht gebeuren. Het is niet de bedoeling de kraan open te zetten voor bedrijven die ongezond zijn of voor bedrijven die het niet nodig hebben. Het zou goed zijn als in het kader van het TCF de focus gelegd wordt op kmo's en dat er kapitaalsinvesteringen worden gedaan. De solvabiliteitssteun kan vooral via de overbruggingskredieten gebeuren. Vooruit vindt dat achtergestelde leningen kunnen worden aangeboden, maar dat de nadruk toch vooral moet liggen op energietransitiemaatregelen, zeker als sleutelspelers uit de zware industrie zouden worden ondersteund. Ondernemingen die een vast energiecontract hebben, zouden buiten de scope moeten vallen, aangezien zij niet met stijgende energiekosten te kampen hebben. Andere goede criteria zijn bijvoorbeeld het garanderen van tewerkstelling en van toegevoegde waarde aan de economie.

Vooruit pleit ook zeer sterk voor het bevriezen van de huurindexering. De meest kwetsbare mensen zijn vaak huurders. Zij hebben niet enkel te maken met torenhoge energieprijzen, maar ook met de hoge inflatie van huurprijzen. Daar moet minstens tijdelijk een rem op worden gezet.

Tot slot uit Caroline Gennez haar tevredenheid over het feit dat de voorzitter van de Europese Commissie Ursula von der Leyen een mechanisme aankondigde om overwinsten te belasten en te herverdelen. Het lid hoopt dat ook de Vlaamse Regering in de Belgische context snel tot een akkoord kan komen om die middelen aan de Vlaamse huishoudens en bedrijven te laten toekomen.

Tussenkomst van Ilse Malfroot

Ilse Malfroot heeft maar één conclusie: de minister is te laat. De problemen zijn al lang bekend en de minister blijft verwijzen naar Europa en naar maatregelen die hij zal uitwerken, maar die zijn nog niet concreet. Het lid vreest dat de komende winter voor veel ondernemingen de doodsteek zal worden. Ze verwijst naar berichten in de media over bedrijven die met dramatische stijgingen van hun energiefactuur geconfronteerd worden. De Vlaamse Regering moet onmiddellijk met duidelijke beschermingsmechanismen en maatregelen komen om de ondernemers door de crisis te helpen. Daarvoor zal er, net zoals tijdens de coronacrisis, een bazooka nodig zijn.

Er moet ook nagedacht worden over de lange termijn, over hoe overheid zelf kan voorzien in de eigen energie en zich kan wapenen tegen een crisis zoals die van nu. Een Vlaams energiebedrijf zou daarbij een optie kunnen zijn. Dat is in elk geval een piste die ondersteund moet worden om maatregelen op lange termijn te nemen.

Ten slotte hoopt Ilse Malfroot dat er bij de beschermingsmaatregelen en in de plannen die op tafel liggen ook oog zal zijn voor de kleine bedrijven, die volgens haar momenteel in de kou blijven staan. Ze moeten geholpen worden om het hoofd boven water te kunnen houden.

Tussenkomst van Tom Ongena

Tom Ongena beperkt zijn tussenkomst tot het luik Werk. Volgens hem is de sense of urgency wel degelijk aanwezig, zowel op Europees en Belgisch als op Vlaams niveau. Overall worden alle zeilen bijgezet om de crisis het hoofd te bieden. Het wordt wel tijd dat de maatregelen vorm krijgen. Deze crisis is niet het moment voor politieke spelletjes en concurrentie tussen de overheden. Iedereen moet zijn plicht doen door samen aan oplossingen te werken.

Wat betreft de bevoegdheid Werk zijn de uitdagingen bekend. Er zijn fabrieken die de productie moeten stilleggen door de gestegen kosten. Ook kleinere ondernemingen komen in de problemen. Niet alleen de energiekosten zijn gestegen, maar ook de loonkosten als gevolg van de automatische indexering. Heel wat bedrijven denken aan tijdelijke werkloosheid, de groei op de arbeidsmarkt vertraagt, het aantal vacatures daalt en ook de uitzendarbeid daalt. Dat zijn de zogenaamde kanaries in de koolmijn die aangeven dat er enig onheil nadert. Tom Ongena vraagt zich af of VDAB er klaar voor is om snel te schakelen en om mensen die zonder job vallen snel te begeleiden.

Het lid denkt daarbij aan twee scenario's. Ten eerste zijn er de werknemers die tijdelijk werkloos worden. Zijn VDAB en zijn partners er klaar voor om die mensen eventueel tijdelijk elders aan het werk te zetten?

Ten tweede zijn er de mensen die hun job verliezen. Is men ook klaar om die mensen snel te begeleiden? Een van de nieuwe elementen in de arbeidsdeal en het VESOC-akkoord zijn de transitietrajecten. De kans bestaat dat er de komende maanden effectief herstructureringen zullen volgen en het nieuwe stelsel van de transitietrajecten zou dan versneld ingang moeten kunnen vinden.

Ten slotte vraagt Tom Ongena dat alle overheden bekijken hoe ze de gezinnen kunnen tegemoetkomen op het vlak van de hoge energieprijzen. Het lid denkt daarbij aan de jobbonus. Dat instrument is gecreëerd om mensen met een laag inkomen een extra nettobedrag te geven en hun koopkracht te beschermen. Open Vld pleit er daarom voor om in deze tijden van hoge energiekosten extra middelen uit te trekken voor de jobbonus. Dat moet ook helpen mensen aan de slag te houden.

Tussenkomst van Rita Moors

Rita Moors heeft enkele vragen over de ondersteuningsmaatregelen. Er is een taskforce Oekraïne opgericht, die als doel heeft om samen met FIT, VLAIO en de ondernemersorganisaties de problemen van de ondernemingen in kaart te brengen en oplossingen te zoeken. Kan de minister meer toelichting geven over de aanpak en de stand van zaken van de taskforce, over wat de resultaten zijn en of die worden meegenomen bij de uitwerking van het ondersteuningspakket?

De minister zei dat de ondersteuning aan de bedrijven gekoppeld zal worden aan voorwaarden en een aan bepaalde drempel. *Rita Moors* zou wat meer willen vernemen over die drempel en vindt dat erover gewaakt moet worden dat zoveel mogelijk bedrijven ondersteuning krijgen van de overheid.

Ten slotte wil het lid graag weten welke lessen er kunnen getrokken worden uit de coronasteunmaatregelen. Hoe zullen die worden meegenomen bij de uitwerking van het ondersteuningspakket om de huidige crisis het hoofd te bieden?

Tussenkomst van Björn Rzoska

Björn Rzoska vindt het positief dat er momenteel in diverse parlementaire commissies overleg is over wat er moet gebeuren, maar sluit zich aan bij de kritiek van Caroline Gennez dat de Vlaamse Regering veel te laat is met wat er moet gedaan worden om gezinnen en bedrijven bij te staan. Hij wijst erop dat de minister al op 5 september 2022 het ondersteuningspakket voorstelde in Het Laatste Nieuws, maar dat nu in de media bericht wordt dat de Vlaamse Regering zal wachten tot de Septemberverklaring op 26 september 2022 om maatregelen te nemen. Dat ziet het lid bijna als schuldig verzuim. Hij stelt vast dat lokale besturen wel bezig zijn om beslissingen te nemen over energiebesparingen. Ook de Federale Regering staat onder druk om maatregelen te nemen en doet dat ook.

De Vlaamse Regering wacht volgens het lid echter af. De minister van Wonen wou in de commissie Wonen niet dieper ingaan op zijn eigen voorstel, dat wel de pers al had gehaald. Minister Brouns geeft in deze commissie toelichting over een voorstel dat ook al in de pers verscheen maar zegt er wel bij dat het nog ter tafel ligt.

Als hij de uitspraken van de ministers van cd&v en van Open Vld samenlegt, heeft *Björn Rzoska* de indruk dat die twee partijen sneller wilden gaan. Zelf was hij ook bereid om vroeger uit vakantie terug te komen om de maatregelen te bespreken, want er is sprake van een urgente situatie waarbij samenwerking over de grenzen van meerderheid en oppositie nodig is. Het lid begrijpt dus niet dat er zal gewacht worden tot de Septemberverklaring. Hij wil dus weten waar de regering op wacht, en denkt dat die vraag misschien vooral voor de leden van de N-VA-fractie bestemd is.

Björn Rzoska wijst erop dat de crisis zich al maanden aankondigt en enkel maar urgenter wordt. Hij heeft geen concrete vragen voor de minister en vindt dat er heel wat goede elementen zitten in hetgeen er op tafel ligt, maar hij hoopt dat de Vlaamse Regering eerder vandaag dan morgen knopen doorhakt.

Tussenkomst van Kim De Witte

Ook de fractie van *Kim De Witte* is van mening dat er steun moet zijn voor ondernemingen die overkop dreigen te gaan, waaronder veel kmo's en zelfstandigen, en dat er zo weinig mogelijk jobs verloren mogen gaan. Maar het lid wijst erop dat er ook bedrijven zijn die enorme winsten maken tijdens de crisis. Dat geldt niet enkel voor de energiesector, ook bij bedrijven uit de Bel-20 werden er het afgelopen jaar historisch hoge dividenden uitbetaald. Hij vindt het daarom belangrijk dat er solidariteit moet zijn tussen de bedrijven die overwinsten maken en de bedrijven die in het rood gaan. De CREG spreekt over overwinsten bij Engie Electrabel van maar liefst 7,5 miljard euro in de komende twee jaar. Kim De Witte denkt dat het noodzakelijk is om dat geld aan te spreken om de steunmaatregelen te betalen en wil daarover het standpunt van de minister horen.

Ten tweede is hij het eens met de minister dat het steunpakket tijdelijk, doelgericht en conditioneel moet zijn. De steun moet gaan naar ondernemingen die het echt nodig hebben. Er moeten lessen getrokken worden uit de coronacrisis, zodat er geen steun gaat naar bedrijven die het eigenlijk niet nodig hebben. Het lid vraagt de minister om dat goed te bekijken en om uit te leggen hoe hij het precies gaat aanpakken om ervoor te zorgen dat de steun terechtkomt waar het nodig is. Er zijn ook ondernemingen die het in deze crisis zeer goed doen.

Tot slot wil Kim De Witte nog een oproep doen om na te denken over hoe de gezinnen kunnen ondersteund worden. PVDA is alvast tegen het voorstel om te gaan knippen in de sociale uitkeringen, want als aan de koopkracht geraakt wordt gaan de ondernemingen het nog moeilijker krijgen, zeker de kleine bedrijven en zelfstandigen. Ook daarover wil het lid de mening van de minister horen.

Tussenkomst van Axel Ronse

Axel Ronse wil het thema van de stijgende energieprijzen wat breder opentrekken omdat hij vindt dat er sprake is van een perfecte storm van problemen die al langer sluimerden en waarin verschillende toxische elementen samenkomen. Ten eerste is er volgens het lid de totale incompetentie van de overheden om mensen op beroepsactieve leeftijd die al jaren inactief zijn aan de slag te krijgen, waardoor er grote tekorten zijn op de arbeidsmarkt en een potentiële economische groei werd gefnuikt. Bedrijven dreigen te moeten delokaliseren of hun productie te beperken. Ten tweede is er de stijgende energiekost die druk uitoefent op de cashflow en de marges van bedrijven. Uit een recente enquête van Fevia bleek dat 40 procent van de Belgische voedingsbedrijven twijfelt of ze de komende maanden zullen doorkomen. Daarbij komt nog dat de Belgische overheden met een gigantische schuldgraad kampen. Bij de federale overheid is dat niet minder dan 31,4 miljard euro. Daardoor is er minder ruimte dan in andere West-Europese landen om iets te doen. Ten tijde van economische hoogconjunctuur had men reserves moeten aanleggen, maar dat is toen niet gebeurd. Het gevolg van dit alles is een torenhoge inflatie waardoor alles duurder wordt en het spaargeld verdampt.

Het lid vindt het belangrijk om doelgericht op te treden. Belfius heeft recent nog een grote waarschuwing gegeven aan de Waalse overheid en bepaalde Waalse gemeenten hebben het al moeilijk om geld te lenen. Bijgevolg moet er, met het oog op de beschikbare middelen en de actuele uitdagingen, doordacht en doelgericht opgetreden worden.

Verder zit Axel Ronse met vraagtekens over de arbeidsmarkt. Zal de al jaren bestaande mismatch blijven? Of zal die deels getemperd worden doordat zeer geëerde profielen sneller beschikbaar komen ten gevolge van dramatische omstandigheden, zoals bedrijfssluitingen? Wat is de inschatting van de minister en van de sociale partners die later aan bod komen?

Een ander punt betreffende de arbeidsmarkt waarover Axel Ronse zich zorgen maakt is de zogenaamde energieval. Volgens zijn informatie kunnen mensen die momenteel inactief zijn en maximaal het sociaal tarief genieten tot 2000 euro per maand verliezen als ze aan de slag gaan en daardoor de erkenning voor het sociaal tarief verliezen. Als dat klopt, is dat een grote handicap om mensen te activeren. Het lid zou graag vernemen van de minister of het klopt en of erover de energieval nagedacht wordt.

Voor Axel Ronse is het evident dat men ervoor moet zorgen dat iedereen die werkt daar ook aan overhoudt. Misschien moet er naar een noodtoestand gegaan worden waarbij overuren netto uitbetaald worden, waarbij een werkgever geen fiscale lasten betaalt op overuren en een werknemer evenmin, waarbij gepensioneerden die nog willen bijwerken vrijgesteld worden van sociale en fiscale lasten en flexi-jobs in alle sectoren mogelijk zijn. Het lid vindt dat alles eraan moet worden gedaan opdat wie uitkeringsgerechtigd of niet-beroepsactief is elke mogelijke drempel kwijtraakt om aan de slag te gaan. Het is niet meer geoorloofd om zoveel middelen van de sociale zekerheid te laten wegvloeien naar mensen die inactief zijn, terwijl de economie nog steeds veel werknemers vraagt. Wat kan daaraan worden gedaan volgens de minister?

Ten slotte verwijst Axel Ronse nog naar de uitspraak van Björn Rzoska over schuldig verzuim. Hij wil niet ingaan op de polemiek en deelt de mening dat er maatregelen moeten worden genomen. Maar die moeten wel slim zijn en Vlaanderen mag niet in Waalse toestanden verzeilen, waarbij de overheid geen kerntaken meer kan uitvoeren. Zo zijn de slachtoffers van de overstromingen in Wallonië volgens het lid nog steeds niet vergoed. Tijdens de coronacrisis werd snel geschakeld maar er kwam kritiek dat sommige bedrijven te veel kregen en andere te weinig. Daarom moet er slim, doelgericht en krachtadig opgetreden worden, zonder mekaar verwijten te maken.

Tussenkomst van Maurits Vande Reyde

Maurits Vande Reyde is tevreden dat de commissie over dit onderwerp werd samengeroepen. Hij heeft het gevoel dat politici van alle partijen tegenwoordig nogal veel claimen en aankondigen in de pers. Het is inderdaad belangrijk dat er resultaten worden geboekt, zoals Björn Rzoska stelt, maar dit moet gebeuren binnen de budgettaire marge die er is. Hij gaat akkoord met wat Axel Ronse zegt over activering, maar maakt de bedenking dat de suggesties die hij deed de staats-schuld waarschijnlijk nog met tien miljard euro zouden doen toenemen. Binnen de Vlaamse bevoegdheid kan er ook nog een en ander worden gedaan.

Het lid begrijpt uit de toelichting van de minister dat er wordt onderhandeld over een soort mix tussen het Vlaams beschermingsmechanisme en de globalisatiepremie, beide coronamaatregelen. Men wil een maatregel invoeren die voldoende ondernemers bereikt, maar die tegelijk voldoende specifiek is om enkel tegemoet te komen aan de stijging van de energiekosten. Dat is niet eenvoudig. Maurits Vande Reyde hoopt dat de minister daarbij niet enkel oog zal hebben voor de grootverbruikers en dat kleine ondernemers en zelfstandigen niet vergeten worden. Hij begrijpt het voorstel van de minister om daaraan een incentive te koppelen om in de toekomst energiezuiniger te werken, want dat is de juiste weg. Maar tegelijk is de situatie voor veel ondernemers acuut en kan men dus geen steunmaatregelen invoeren waaraan zoveel voorwaarden gekoppeld zijn dat ze voor veel kleinere ondernemers niet haalbaar zijn. Een slager die het moeilijk krijgt door de energierekening kan niet meteen toezeggen om binnen de drie jaar al zijn koelcellen te vernieuwen. Hoewel het een nobel voornemen is, moet men ook kijken naar de draagkracht van ondernemingen op korte en middellange termijn. Het lid rekent erop dat de minister daarin een evenwicht zal vinden.

De prijzen op de gasmarkt zijn heel volatiel, met stijgingen en dalingen die al dan niet worden doorgerekend in de eindprijs. Zal het mechanisme dat wordt ingevoerd gebaseerd zijn op de pieken van de voorbije maanden of wordt er eerder naar de toekomst gekeken? Hoe zal de minister het systeem voldoende flexibel maken zodat er rekening gehouden wordt met mogelijke prijselasticiteit? Als de prijzen in de komende maanden hopelijk weer naar beneden gaan, zal het mechanisme dan aangepast worden? Of wordt er gekeken naar omzetverliezen, zoals bij het globalisatiemechanisme? De oefening die nu moet gebeuren is nog complexer dan de maatregelen die tijdens de coronacrisis moesten genomen worden. Daarom is het belangrijk dat er niet overhaast te werk gegaan wordt en dat de maatregelen efficiënt zijn, want de middelen zijn niet oneindig.

Tussenkomst van Robrecht Bothuyne

Robrecht Bothuyne is het ermee een dat er alles aan gedaan moet worden om de factuur te verlichten en om van de crisis een opportuniteit te maken om te investeren in energie-efficiëntie en hernieuwbare energie. Bij veel bedrijfsleiders leeft echter de vraag met welke periode rekening wordt gehouden als er steun komt en of die ook deels retroactief kan werken. Het zou voor veel bedrijfsleiders een geruststelling zijn als er ook met de impact van de voorbije weken rekening wordt gehouden bij de toekenning van de steun die er ongetwijfeld zal komen.

3. Antwoorden

Minister *Jo Brouns* denkt dat er een brede consensus is over de urgentie, niet alleen in de samenleving, maar ook in de Vlaamse Regering. In de taskforce voor de Oekraïne-crisis was er de voorbije maanden al regelmatig overleg. Vanaf half augustus 2022, toen de eerste signalen van de sociale partners kwamen over de gevolgen van de energiecrisis, werd daarop verder gewerkt. Begin september waren er reeds de contouren van een plan, in de context van het Europese Tijdelijk Crisiskader. Maar net omdat het tijdelijke, doelgerichte en conditionele ingrepen moet zijn, is het belangrijk dat ze goed worden uitgewerkt en dat er gekeken wordt naar de periodes wanneer die steun nodig zal zijn.

Wat betreft de vraag over retroactiviteit antwoordt de minister dat dit een van de punten is die met de sociale partners zal worden besproken. De eerste signalen geven aan dat de moeilijkste periode waarschijnlijk vanaf september 2022 tot het einde van het jaar zal zijn, wellicht doorlopend naar het voorjaar van 2023. Voor het Tijdelijk Crisiskader ligt de grens momenteel op 31 december 2022.

De Vlaamse Regering heeft als uitgangspunt dat de EU een verantwoordelijkheid heeft en kan opnemen wat betreft de plafonds voor de prijzen van gas. Ook CO₂ is een thema dat daar op tafel ligt. Zelf heeft de minister daar de vraag aan toegevoegd om de regelgeving aan te passen om met kunstmestvervangers (RENURE) te kunnen werken, ook Nederland steunt die vraag.

De federale overheid werkt aan een basispakket en in Vlaanderen wordt er gewerkt aan vier werven. De minister verwijst daarvoor naar zijn inleiding waarin hij het had over steun aan de gezinnen, steun aan bedrijven, structurele maatregelen om het verbruik te verminderen en meer te investeren in hernieuwbare energie, en ten slotte te bekijken wat er vanuit elke bevoegdheid nog meer gedaan kan worden om Vlaanderen door de crisis te loodsen.

De minister vindt dat Caroline Gennez relevante opmerkingen maakte maar een aantal daarvan vallen onder de bevoegdheid Energie en zullen daar aan bod komen. Hij is het ermee eens dat er doelgericht te werk gegaan moet worden, zodat steun gaat naar gezonde bedrijven die aantoonbare verliezen hebben geleden. Daarvoor bestaat er al een uitgebreid Vlaams instrumentarium dat verder zal

worden ingezet, zoals het leningenpakket en de ondersteuning van kmo's. Verder zijn er het impulsprogramma voor energie-efficiëntie, de overbruggingslening en het Europese Tijdelijk Crisiskader voor alle ondernemingen met een bepaalde minimale energie-intensiteit.

Op de vraag van Ilse Malfroot antwoordt de minister dat het besef van urgentie er wel degelijk is. Er is ook aandacht voor de lange termijn. De middelen die nu worden vrijgemaakt, dienen er weliswaar voor om op korte termijn de impact te milderen, maar voor de langere termijn is het belangrijk dat ze ook gaan naar investeringen in hernieuwbare energie, met aandacht voor de kleine bedrijven. Hij deelt de mening dat men voor basisbehoeften zoals energie en voedsel niet te afhankelijk mag zijn van het buitenland.

De minister is het ook eens met Tom Ongena dat regeringen in een crisis zoals de huidige boven zichzelf moet kunnen uitstijgen en politieke strategieën moet achterwege laten om tot oplossingen te komen, zoals de burgers verwachten. Tijdelijke werkloosheid is inderdaad aan de orde maar ze moet volgens de minister wel tot het noodzakelijke minimum beperkt worden. De minister gaf in zijn inleiding al mee dat VDAB klaarstaat maar Tom Ongena wees terecht op enkele elementen die deel uitmaken van het asymmetrische beleid. De minister deelt zijn mening over de transitietrajecten. Er moet in Vlaanderen anders gekeken worden naar ontslag. Een ontslag zou een doorstart moeten zijn naar een volgende job eerder dan een eindpunt. De transitietrajecten moeten daartoe bijdragen. De verplichte inschrijving van tijdelijk werklozen bij VDAB is daarbij een belangrijk onderdeel. Een ander belangrijk en terugkerend uitgangspunt is dat werken meer moet lonen. De minister meent dat het federaal fiscaal hervormingsplan van minister Vincent Van Peteghem daartoe de voornaamste fundamenten bevat. Op het Vlaamse niveau is al het initiatief van de jobbonus genomen. Aanvankelijk had die 30 procent van de Vlaamse bevolking in scope maar door de hoge inflatie is die groep verkleind. De vraag over de indexering wordt verder meegenomen.

Rita Moors verwees naar de drempels voor het verkrijgen van steun. Die voorwaarden en het tijdelijke en doelgerichte karakter zullen zeker in de maatregelen vervat zitten. In het Tijdelijk Crisiskader is er bijvoorbeeld het element energie-intensiteit. Als de energiekosten minimum 3 procent bedragen van de productiewaarde is er sprake van een energie-intensief bedrijf. Op de vraag welke lessen getrokken worden uit de coronacrisis antwoordt de minister dat de conclusies zijn dat er doelgericht en voorwaardelijk moet worden gewerkt, zodat de juiste bedrijven in de scope zitten en de tewerkstelling maximaal kan worden gegarandeerd. Het is dus niet de bedoeling om de nieuwe maatregelen breed uit te smeren zoals ten tijde van de coronacrisis.

Aan Björn Rzoska zegt de minister dat hij wel degelijk aan de slag is gegaan vanaf het ogenblik dat de signalen van de bedrijven hem bereikten en dat hij zo snel mogelijk met een concreet steunkader wil komen.

Kim De Witte maakte een terechte opmerking over overwinsten. Daar wordt op het federale niveau aan gewerkt. De minister herhaalt dat de steun zal gaan naar gezonde bedrijven die door de energieprijzen verlieslatend zijn en dat het wel degelijk ook de bedoeling is om de koopkracht te versterken van de gezinnen waarvan het gezinsbudget onder druk staat.

Voor de vraag van Axel Ronse verwijst de minister naar de fiscale hervorming die nodig is om werken meer te laten lonen. Hij is het ermee eens dat, ongeacht de conjunctuurschommelingen die er op de arbeidsmarkt altijd wel zullen zijn, de kans moet gegrepen worden om de Vlaamse arbeidsmarkt structureel te versterken door meer in te zetten op de groep mensen die momenteel niet beroepsactief zijn. Het nieuwe werkgelegenheidsakkoord dat samen met de sociale partners werd

vormgegeven, zet ook heel specifiek in op die doelgroep. Er is een budget van 100 miljoen euro en daarvan gaan heel wat middelen naar de groep die al twee jaar of langer niet actief is geweest op de arbeidsmarkt. De minister gaat naar de Vlaamse Regering met het dossier van de RSZ-korting, die net op die doelgroep gericht is. Ook de knelpuntopleidingspremie is daar specifiek op gericht.

In antwoord op de opmerking over de energieval bevestigt de minister dat werken zeker niet mag leiden tot een bijkomende sanctie. Hij noteert ook de vraag van Axel Ronse voor meer flexibiliteit bij de uitbreiding van de flexi-jobs.

De minister deelt de zorg van Maurits Vande Reyde voor de begroting en bevestigt dat hij daarop ook de focus behoudt. De aandacht voor de kleinere bedrijven is terecht, want ook zij worden geconfronteerd met veel hogere facturen. Hij begrijpt dat kleinere bedrijven het misschien moeilijker hebben om bepaalde investeringen in hernieuwbare energie te doen, maar dan moet men hen voldoende tijd geven om die investeringen te doen. De energiescan kan helpen om dat te objectiveren. Voor de grote bedrijven is er de energiebeleidsovereenkomst in het kader van het Energiedecreet. Het is belangrijk dat de middelen die worden uitgetrokken voor de lange termijn geïnvesteerd worden, maar ook dat er daarvoor voldoende tijd wordt gegeven aan de bedrijven. In eerste instantie moeten ze nu vooral actief blijven.

4. Repliek

Axel Ronse betreurt dat uitgerekend de federale minister van Werk, Pierre-Yves Dermagne, onlangs fors heeft uitgehaald naar de werkgevers, net op een moment dat vele zelfstandige ondernemers moeite hebben om het hoofd boven water te houden en er alles aan doen om hun werknemers aan boord te houden. Volgens het lid zou minister Dermagne de werkgevers verwijten dat ze geen inspanningen willen doen voor werknemers, terwijl het tegendeel waar is. Hij vraagt minister Brouns om bij zijn federale collega te pleiten voor een systeem waarbij de index enkel netto wordt toegepast, zodat de werknemers er beter van worden in plaats van de overheidskas ermee te vullen. De federale minister zou ook meer respect voor zelfstandige ondernemers kunnen opbrengen.

II. Hoorzitting met de Vlaamse sociale partners

1. Inleidende uiteenzettingen

1.1. Hans Maertens, voorzitter van de SERV en gedelegeerd bestuurder van Voka

1.1.1. SERV

Hans Maertens dankt de commissie voor de mogelijkheid om zijn visie op deze sociaal-economische crisis en energiecrisis toe te lichten, als voorzitter van de SERV en als gedelegeerd bestuurder van Voka. Hij spreekt eerst namens de SERV.

Binnen de SERV is al herhaaldelijk overlegd over de energiecrisis. Zowel vakbonden als ondernemersorganisaties zijn daar immers bijzonder bezorgd over en willen hun verantwoordelijkheid nemen, ten overstaan van de achterban maar ook ten overstaan van de Vlaamse Regering. Hans Maertens dankt minister Jo Brouns voor het recente overleg met de sociale partners hierover.

De SERV heeft drie boodschappen. De eerste is dat de noden groot zijn bij zowel de gezinnen als de ondernemingen. Er moeten dus doortastende maatregelen komen om die noden te lenigen, met een gerichte en gedifferentieerde aanpak, wat ook accurate data vereist.

Ten tweede vindt de SERV dat men moet blijven inzetten op het verlagen van het energieverbruik en op hernieuwbare energie. Burgers en bedrijven moeten worden gemobiliseerd om hun verantwoordelijkheid te nemen en die transitie te realiseren. De SERV promoot dat en heeft daar al de nodige studies en adviezen aan gewijd.

Ten derde is er de vaststelling dat dit meer is dan een economische en energiecrisis. Ze werkt in op alle facetten van het beleid en alle geledingen van de maatschappij: de arbeidsmarkt, de concurrentiepositie, de wooncrisis, de materiaal-schaarste en het sociale weefsel. Dat vergt goed bestuur, dat ook de mogelijke maatschappelijke onrust, polarisatie en risico's kan temperen. Daarom is een samenwerking met vakbonden, werkgevers en andere middenveldactoren cruciaal. Dit kan men alleen maar samen aanpakken. De SERV reikt daarvoor de politiek de hand.

1.1.2. Voka

Vervolgens gaat Hans Maertens namens Voka in op een aantal elementen. Hij gaat ervan uit dat alvast België geen gastekort zal hebben. Het is echter de gasprijs waar het om gaat, en wat dat betreft heeft België een zware energiehandicap omdat het zelf geen gas heeft. Het gaat niet alleen over de energie-intensieve bedrijven. Uit een enquête bij 700 Vlaamse bedrijven blijkt dat een op de drie energie-intensieve bedrijven vandaag overweegt om de productie te verminderen. 11 procent overweegt het tijdelijk stilleggen van de productie, met tijdelijke werkloosheid tot gevolg. Een op de tien van die bedrijven loopt nu al operationeel verlies op. Dat lijkt weinig maar het is een heel groot aantal.

Energie-intensieve industrie

De energie-intensieve industrie is nodig, want ze maakt bijna 10 procent van de bruto toegevoegde waarde van de Vlaamse economie uit en stelt 175.000 Vlamingen tewerk. Tijdens de coronaperiode is ze blijven produceren. Ze heeft een zeer grote impact op de toelevering in andere sectoren, op leveranciers en klanten. Zo is de productie van ammoniak nodig voor kunstmest en dus voor de landbouw, maar ook voor het CO₂-gas dat nodig is voor de diepvriesindustrie, de brouwerijen en de frisdrankproducenten. Die ketting dreigt te worden verstoord, wat ook gevolgen zal hebben voor vele kmo's en zelfstandigen. In tegenstelling tot in de coronaperiode wordt de motor die de energie-intensieve industrie is, aangetast. Men moet er alles aan doen om die industrie intact te houden en te beletten dat het hele economisch weefsel wordt verstoord.

Temporary Crisis Framework

Voor Voka is de oplossing voor dit type bedrijven in een eerste fase het toepassen van het Europese Temporary Crisis Framework. De Europese Commissie laat steun toe. Het TCF is doelgericht: het is er enkel voor die bedrijven die steun nodig hebben en het is gekoppeld aan de toestand van het bedrijf en de energieprijzen die het betaalt. Het TCF is ook adequaat, want het zorgt ervoor dat bedrijven hun productie niet stopzetten en dat de tijdelijke werkloosheid wordt beperkt. Verder is het TCF ook beperkt in de tijd, tot eind 2022, maar kan het worden verlengd indien de crisis langer duurt.

Steun aan ondernemingen is een Vlaamse bevoegdheid. Hans Maertens is dan ook tevreden dat er daarover wordt overlegd met de Vlaamse overheid. Wel is het belangrijk dat het level playing field behouden blijft, aldus de spreker. In Duitsland en Frankrijk wordt al een maatregel voor de energie-intensieve bedrijven toegepast sinds april en mei 2022. Die bedrijven hebben dus een competitief voordeel ten opzichte van de Vlaamse bedrijven, wat een nadeel kan zijn voor Vlaanderen als zou worden overwogen om ergens een vestiging te sluiten. Voka kan ermee

leven dat aan het TCF voorwaarden inzake energietransitie worden gekoppeld, maar er moet voldoende oog zijn voor een gelijk speelveld.

Tijdelijke werkloosheid als vangnet

Voka pleit verder voor een soepel systeem van tijdelijke werkloosheid als vangnet op federaal niveau, indien het TCF alleen niet zou volstaan. Met die twee maatregelen moet het hopelijk mogelijk zijn om de crisis te doorstaan, hoewel dit veel tijd zal vergen en de winter zeer moeilijk zal worden.

Er is geen tijd meer te verliezen, aldus Hans Maertens. Al op 4 mei 2022 riep Voka op tot het ontwikkelen van een TCF-steunregeling. Het is nu dat bedrijven beginnen te beslissen of ze al dan niet kunnen doorgaan.

1.2. Danny Van Assche, gedelegeerd bestuurder UNIZO

UNIZO-enquête

Danny Van Assche, gedelegeerd bestuurder van UNIZO, wijst erop dat, hoewel de enquêtes van Voka en UNIZO volledig onafhankelijk van elkaar zijn gebeurd, de resultaten gelijklopend zijn. Dat geeft aan dat ze de situatie goed weergeven.

De minister verwees in de voorgaande gedachtewisseling al naar de prijsstijgingen. Wat de spreker ongelooflijk heeft doen schrikken, is dat slechts 7 procent van de ondernemers aangeeft die kosten te kunnen doorrekenen. In het voorjaar van 2022 had de Nationale Bank van België het over een doorrekening van 60 procent. UNIZO vond toen al dat dat zwaar overdreven was: in het verleden slaagde men er misschien in om bij prijsstijgingen met 3 of 5 procent 60 procent door te rekenen, maar nu zijn de prijsstijgingen gigantisch.

Een op de vier bedrijven verwacht al in 2022 in de rode cijfers te zullen eindigen. Ongeveer de helft heeft nu nog een vast energiecontract. Het kwart verlies zit dus in de andere helft. Bij ongeveer 20 procent van de bedrijven met een vast contract loopt dat binnen de drie maanden af. Bij nog een kwart is dat binnen het komende halfjaar. Over een jaar zal slechts een klein kwart van de geënquêteerde bedrijven nog een vast contract hebben. In het tijdsbestek van een klein jaar zullen zowat alle bedrijven dus van een vast in een variabel contract terechtkomen. De situatie zal dus alleen nog maar erger worden.

Danny Van Assche geeft vervolgens enkele tastbare voorbeelden, die ook al de pers haalden. Een gemiddelde supermarkt die in maart 2021 voor ongeveer 5000 euro per maand elektriciteitskosten had, betaalde in augustus 27.000 euro per maand. Voor een vleesverwerkende kmo was dat in 2020 5000 euro, in 2021 8000 euro, in juli 2022 meer dan 20.000 euro en in augustus bijna 30.000 euro per maand, en dat ondanks het feit dat het dak volledig vol zonnepanelen staat. Een bakkerij ging op een jaar tijd van 1800 euro naar meer dan 5000 euro, en recent naar 6500 euro per maand.

Net als grote bedrijven overwegen heel wat kmo's en zelfstandige ondernemers om een paar maanden te sluiten als slimme oplossing om te vermijden dat men definitief moet sluiten. Er zijn dus maatregelen nodig. Caroline Gennez had het in de voorgaande gedachtewisseling over heel veel maatregelen vanuit de federale overheid, maar voor ondernemers zijn er tot nu nog geen maatregelen genomen, ondanks het feit dat ze al een tijd aangeven dat het heel moeilijk is om de stijgende kosten door te rekenen, stelt Danny Van Assche.

Europese en Vlaamse maatregelen

De enige echte oplossing is natuurlijk de prijs naar beneden krijgen. Daarop moet alles worden ingezet. Omdat op een prijsdaling echter niet kan worden gewacht, moeten er andere maatregelen komen, en dan kijkt UNIZO naar de Vlaamse overheid. Danny Van Assche dankt de minister voor het overleg daarover, en vooral voor de toezegging dat het Tijdelijke Crisiskader vanuit Europa voor maatregelen kan worden gebruikt. UNIZO is helemaal voor doelgericht werken, met voorwaarden voor de steun, en vindt het ook aanvaardbaar dat de steun alleen naar verlieslatende bedrijven gaat, maar wil toch waarschuwen voor het te ver gaan in bepaalde voorwaarden. Het is vooral bijzonder belangrijk dat men op een administratief eenvoudige manier kan werken. De spreker wijst erop dat het overgrote deel van de uitgaven in het kader van de coronamaatregelen zeer correcte uitgaven waren, die zeer snel bij de ondernemers zijn terechtgekomen en mee gezorgd hebben voor het slagen van de doorstart. Hij waarschuwt tevens voor goedbedoelde beperkingen wat tijdelijke werkloosheid betreft.

UNIZO staat volledig achter de transitie naar andere energiebronnen en het inzetten op energiebesparende maatregelen, zoals isoleren. Maar een euro kan geen twee keer worden uitgegeven. Investerings kunnen weliswaar worden gespreid in de tijd, maar het blijven investeringen en bedrijven hebben dat geld nu nodig om hun rekeningen te betalen. Ondernemers vragen niet graag steun, maar op dit moment is die nodig om de rekeningen te kunnen betalen. UNIZO heeft geen probleem met het gericht en voorwaardelijk zijn van steun maar pleit voor eenvoud, zodat de steun terechtkomt bij wie die nodig heeft.

Bij de SERV en zeker bij de werkgeversorganisaties is men altijd heel gevoelig voor het begrotingsargument, maar dat mag geen voorwendsel zijn om niets of te weinig te doen. Een eenmalige, tijdelijke steunmaatregel in een grote crisissituatie is eigenlijk geen probleem. Die zorgt inderdaad voor een extra uitgave die zal moeten worden gefinancierd, maar zorgt er ook voor dat bedrijven sneller kunnen heropstarten, zodat de overheid opnieuw inkomsten heeft om die uitgaven te betalen. Veel problematischer zijn de recurrente tekorten. Die moeten worden aangepakt om de begroting in evenwicht te krijgen.

Het Europese steunkader zou voor het aangehaalde voorbeeld van de supermarkt een tegemoetkoming van 4000 euro per maand kunnen opleveren, en voor de bakkerij van 1250 euro per maand. Dat maakt al een groot verschil.

De Vlaamse overheid kan nog andere maatregelen nemen, meent Danny Van Assche. Zo vraagt UNIZO al langer dat de openbaredienstverplichtingen uit de stroomfactuur worden gehaald. Beleid hoeft niet noodzakelijk via de elektriciteitsprijs te worden gevoerd. Voor een kleine onderneming zou dat al gauw 1200 euro per jaar kunnen opleveren.

Ook de overbruggingslening, waarnaar de minister al verwees, is voor UNIZO een belangrijk instrument dat kan worden voortgezet. Ondernemers kennen die maatregelen ondertussen.

Energie-transitie

Ook zou de ecologiesteun kunnen worden uitgebreid, net om de energietransitie te realiseren en ervoor te zorgen dat bedrijven zo veel mogelijk onafhankelijk worden van fossiele brandstoffen. Het gaat dan niet alleen over middelen, maar vooral over het meenemen in de ecologiepremie van energiebesparende technologieën en oplossingen voor hernieuwbare energie.

Verder kan er worden ingezet op energieadvies. De meeste ondernemers zijn geen energiespecialisten, maar met advies van een goede expert kunnen ze besparen op hun energiefactuur en bijdragen aan de transitie.

Bedrijven zouden de mogelijkheid moeten krijgen om de overtollige energie die ze produceren, te delen met de andere bedrijven in hun kmo-zone, via microgrids. Nu is dat haast onmogelijk. Ook moet het ontwerp van decreet houdende de bestemmingsneutraliteit worden goedgekeurd, zodat, met uitzondering van natuurgebied, de bestemming van een gebied nooit een reden kan zijn om niet te investeren in een windturbine. Vlaanderen kent in vergelijking met de rest van Europa een grote achterstand wat betreft warmte- en koudenetten in kmo-zones. Er kunnen veel meer inspanningen worden gedaan op dat vlak, zodat warmte of koude creërende bedrijven die met anderen kunnen delen.

In het kader van de energietransitie is een versnelde uitrol van laadpalen nodig.

Er moet worden ingezet op de technologie van warmtepompen. Wat betreft hernieuwbare energie hebben ondernemers al veel geïnvesteerd in zonnepanelen, maar nog te weinig in warmtepompen, hoewel die een onderdeel zijn van de toekomst voor bedrijven en burgers.

Tot slot zouden gemeentelijke en andere overheden om te beginnen hun eigen gebouwen en eigendommen moeten renoveren en isoleren en zouden ze dat bij anderen moeten ondersteunen.

1.3. Ingrid Lieten, directeur van Verso

Ingrid Lieten, directeur van Verso, toont een slide met enkele kerncijfers over de sociale ondernemingen. Die zijn heel belangrijk in Vlaanderen. Ze stellen meer dan 425.000 mensen te werk en creëren veel toegevoegde waarde. Deze onafhankelijke ondernemingen verlenen heel wat publieke en maatschappelijke diensten die in andere landen misschien door overheden gebeuren. Sociale ondernemingen mogen winsten maken, maar ze keren die niet uit aan aandeelhouders. Ze investeren die in het bereiken van hun maatschappelijk doel. Ook zij worden getroffen door de energiecrisis, de maatschappelijke dienstverlening komt in het gedrang.

Niet-indexering van de werkingsmiddelen

De reguliere niet-indexering van de werkingsmiddelen wordt al sinds 2012 toegepast en dat treft de sociale ondernemingen nu bijzonder hard. De niet-indexering is er in principe voor alle administraties en voor alle organisaties. Beleidsdomeinen die een beetje ruimer in de financiën zitten, hebben dat ondertussen allemaal al gecompenseerd maar voor de zorg- en welzijnssector is dat niet het geval. Als een sociale onderneming nu meer dan tien jaar geen indexatie van de werkingsmiddelen heeft gehad, is er helemaal geen buffer meer om de bijkomende energiekosten op te vangen.

De energieprijsstijgingen hebben een enorme impact, zeker voor alle voorzieningen waar mensen verblijven, waar heel wat decretale bepalingen zijn over de kwaliteit van de leefomgeving en waar de temperatuur decretaal geregeld is. In heel veel organisaties moet de temperatuur minstens 22 graden Celsius bedragen. Daar kan de verwarming niet een graadje lager gezet worden tenzij het Vlaams Parlement uitdrukkelijk in een marge zou voorzien, bijvoorbeeld bij de kinderopvang of in de woonzorgcentra.

Cases uit de praktijk

Ingrid Lieten verwijst naar een case uit de praktijk waar naast de niet-indexering van de werkmiddelen ook speelt dat bij groepswoningen de energietellers op naam van de voorziening staan. Daardoor krijgen bewoners die wel degelijk recht zouden hebben op tegemoetkomingen het sociaal tarief niet. In een tweede case gaat het over de voorschotfacturen in een kinderdagverblijf die bijna verdriedubbeld zijn. De prijzen die aan de ouders aangerekend worden, zijn allemaal gemaximeerd. Wie gaat de verdriedubbeling van de energiefactuur betalen?

Verduurzaming infrastructuur

Sociale ondernemingen vallen vaak tussen wal en schip voor maatregelen die de Vlaamse Regering neemt voor de verduurzaming van de infrastructuur. Als doelgroep worden dikwijls bedrijven en kmo's genoemd. Vaak vallen sociale ondernemingen er niet onder volgens de administraties. Soms worden ze uitdrukkelijk uitgesloten, bijvoorbeeld bij de waterscan voor kmo's in de Blue Deal. Men kan wel terecht bij de VIPA-reglementering, maar die is dan weer voor zeer specifieke gezondheids- en welzijnsorganisaties. Ook daar worden de kostprijzen van de bouw niet geïndexeerd. Wie twee jaar geleden een VIPA-subsidie toegezegd kreeg, kan nu de rekeningen van de aannemers niet meer betalen want die rekeningen zijn ondertussen enorm gestegen.

Ook in de regelgeving zijn er nog heel wat beperkingen. Zeker in oudere gebouwen – en die zijn er veel in de zorg- en welzijnssector – moet men een combinatie kunnen maken van de aanpak van de asbestproblematiek en de verduurzaming van het gebouw. Dat is niet altijd mogelijk door de diverse subsidiereglementeringen.

Verso kijkt uit naar een aantal federale maatregelen. De btw-verlaging voor elektriciteit is zeer wenselijk.

Het is soms moeilijk om vergunningen te krijgen voor bijvoorbeeld zonnepanelen. Ook bij het prefinancieren van de infrastructuurmaatregelen loopt het bij de sociale ondernemingen dikwijls mis omdat ze niet genoeg eigen vermogen hebben. Verso staat open voor oplossingen zoals bijvoorbeeld renteloze leningen waardoor het investeringsritme versneld kan worden.

Brandstofkosten

Heel veel personeelsleden rijden met een eigen wagen om zorg en welzijn te brengen bij mensen thuis. De huidige kilometervergoeding, waarvoor de werkgevers al bijdragen, volstaat niet langer omdat de werkelijke kosten van de verplaatsingen nu natuurlijk veel hoger liggen. De werknemers verwachten op zijn minst de vergoeding die de Vlaamse overheid aan haar eigen ambtenaren betaalt: 0,41 euro per kilometer. Werkgevers geven signalen aan Verso dat werknemers weigeren om nog verre verplaatsingen te maken omdat ze zich afvragen wie de factuur aan de pomp zal betalen. Dat begint echt tot sociale onrust te leiden.

Kennisdoorstroming

Ingrid Lieten beseft dat Verso ook in eigen boezem moet kijken. Er is nog heel veel ruimte om te investeren in isolatie en duurzame energieproductie. Daarin wil Verso haar rol opnemen en sensibiliseren. Het aanbod van het Vlaams EnergieBedrijf om werkgevers te ontzorgen, is niet van toepassing op alle sociale ondernemingen. Zeker kleine sociale ondernemingen hebben niet altijd de kennis in huis.

Impact op de eindgebruiker

Tot slot uit Ingrid Lieten haar grote bezorgdheid over de impact op de eindgebruiker. Verso krijgt signalen van mensen die nu al thuiszorg beginnen af te zeggen omdat ze vrezen de rekeningen niet te kunnen betalen.

De maatwerkers en kwetsbare medewerkers die wel recht hebben op het sociaal tarief moeten worden begeleid. Als men niet goed digitaal onderlegd is, is het vaak moeilijk een aanvraag in te dienen. De werkgevers organiseren daarvoor wel begeleidingen.

Maar vooral: de dienstverlening komt in het gedrang door de brandstofkosten en door regelgeving die bepaalt hoe warm het moet zijn in de gebouwen. Sociale ondernemingen brengen een maatschappelijke dienstverlening volgens de kwaliteitscriteria die de overheid heeft bepaald tegen een gemaximeerde kostprijs. Ze mogen maar een beperkte eigen bijdrage doorrekenen aan de eindgebruiker. Wie gaat de stijgende kosten dan uiteindelijk betalen? Als er nu geen oplossing komt om die kosten te betalen, moet Verso als sociale onderneming aan het Vlaams Parlement vragen welke dienstverlening ze in eerste instantie moet laten vallen.

1.4. Lode Ceyssens, voorzitter van Boerenbond

Lode Ceyssens, voorzitter van Boerenbond, stelt dat binnen de land- en tuinbouwsector het energieverbruik heel sterk varieert tussen de deelsectoren en de bedrijven. Er is onder andere energie nodig om te verwarmen, koelen, ventileren, verlichten en te vervoeren.

Energieverbruik in de deelsectoren

Voor de glastuinbouwsector bedroeg het aandeel van de energiekosten in 2021 ongeveer een derde van de totale kostprijs. In de sierteeltsector moet men een onderscheid maken. Bij de warme teelten rond de 20 graden Celsius bedroeg dat aandeel 20 tot 40 procent van de kostprijs. Bij de koude kasteelten waar er enkel verwarmd moet worden om vorstvrij te houden, ging het om 10 tot 15 procent. Voor de veehouderij was dit 2 tot 3 procent. Dat is de energiekost louter en alleen om het verse product af te leveren, niet voor verdere verwerking. Lode Ceyssens wijst erop dat in productieprocessen met levende organismen energie een constante moet zijn. Het bedrijf kan de energieknop niet voor een week uitzetten en nadien weer verdergaan.

Drie procent van de energiebronnen die in Vlaanderen worden gebruikt, gaat naar de land- en tuinbouw, de zeevisserij, de bosbouw en de groenvoorziening. Dat is een relatief klein aandeel. De spreker toont een grafiek met de gebruikte energiebronnen in de Vlaamse land- en tuinbouw.

63 procent van het energiegebruik in de land- en tuinbouw betreft aardgas. De land- en tuinbouwsector is naast voedselproducent ook een producent van elektriciteit. De negatieve netto-aankoop van elektriciteit bedraagt 3,7 petajoule. Eigenlijk gaat het over meer dan dat, want de berekening is enkel gebaseerd op cijfers van de glastuinbouw. De warmtekrachtkoppelingen die gebruikt worden in de glastuinbouw produceren warmte en CO₂ maar ook elektriciteit. Dat gaat over een totaal vermogen om 630.000 gezinnen – zoveel als de provincie Oost-Vlaanderen – van elektriciteit te kunnen voorzien. De land- en tuinbouwsector is hiermee alleen al nettoproducent voor elektriciteit. Er wordt ook bijkomende elektriciteit mee opgewekt door de vele zonnepanelen en windmolens en door de pocketvergisters die in de rundveehouderij meer en meer opkomen.

Directe en indirecte impact

Wat is de directe en de indirecte impact op de sector vandaag? Er is een enorme prijsstijging, zowel voor aardgas als voor elektriciteit. De verhouding tussen de elektriciteits- en de gasprijs was in september 2020 factor 4 en in september 2022 nog factor 1,9, met alle gevolgen van dien voor een aantal tuinbouwbedrijven. Uiteraard is het voor de tuinders van cruciaal belang dat er voor de warmtekrachtkoppeling een bepaalde ratio is tussen de elektriciteitsprijs en de gasprijs om elektriciteit te kunnen blijven produceren.

Lode Ceyssens haalt het voorbeeld aan van een glastuinbouwer met een serre van ongeveer 2 hectare wiens aardgasfactuur stijgt van 50.000 euro naar 600.000 euro. Telers zijn vandaag heel erg onzeker over de toekomst. Er wordt overwogen om niet meer te planten, niet meer te belichten of om kouder te gaan telen. Maar kouder telen heeft effecten op de opbrengsten, oogstmomenten, personeelsinzet en op de prijsvorming. Om de gevolgen op sectorniveau duidelijker in kaart te brengen, vertrekt er vandaag vanuit Boerenbond een enquête naar de glastuinbouwers om te polsen naar hun intenties.

De telers zijn op dit moment absoluut de speelbal. Ze kunnen de hoge prijzen helemaal niet doorrekenen omdat zij prijsnemer zijn en geen prijszetter. Ze zijn prijsnemer ten opzichte van de afnemer en kostprijsnemer ten opzichte van de toeleverancier. Naast de hoge energieprijzen worden de veeteeltbedrijven ook nog eens geconfronteerd met de hoge graanprijzen en hoge kunstmestprijzen, als de kunstmest al beschikbaar is. Ten gevolge van de energiecrisis zijn heel wat kunstmestfabrieken gewoon in een shutdown. Vandaag is er de grootste onzekerheid op het terrein of er al dan niet kunstmest ter beschikking zal zijn, met alle gevolgen voor de voedselproductie.

Boerenbond startte twintig jaar geleden met in te zetten op de korte keten. Vandaag is 15 procent van de bedrijven met de korte keten bezig. Maar er zijn meer en meer geluiden dat bedrijven daarmee willen stoppen omdat het niet meer betaalbaar is. Ook daar heeft Boerenbond de intentie om bij de leden te polsen wat hun intenties zijn.

Samengevat: de glastuinbouwsector voelt de pure effecten van de crisis het hardst. Maar ook andere deelsectoren kreunen onder de energiecrisis en de stijging van personeels- en grondstofprijzen.

Maatregelen op korte termijn

Boerenbond wil de ondersteuningsvragen – die al overhandigd zijn aan de minister, samen met de andere partners van de SERV, en die ook aan het federale niveau werden voorgelegd – in twee categorieën indelen: de korte termijn om te kunnen overleven en de lange termijn om de voedselvoorziening in Vlaanderen verder duurzaam te verankeren.

De beroepsorganisatie steunt ten volle de vraag om steun uit te trekken voor de extra kosten. Lode Ceyssens houdt een pleidooi om daarbij niet alleen voor de energie-intensieve bedrijven te gaan. De sector voelt vandaag ook bijkomende gevolgen naast de energiecrisis: de hogere graanprijzen en de duurdere kunstmest, als die al beschikbaar is. Hij wijst op het strategische belang van de sector. De bedrijven kunnen hun productie niet voor een week stilleggen. Stilleggen is voor langere tijd en misschien voor altijd. Bovendien zouden stilleggingen effecten hebben op de verwerkende sector die de grondstoffen nodig heeft. Als de suggestie van Europa om een tender te organiseren – om die bedrijven waarbij het kan tegen een bepaalde vergoeding stil te leggen – wordt gevolgd, dan is de vraag om dat tijdig en snel te doen.

Boerenbond stelt voor om in een tijdelijke vergunningsmaatregel of spoedprocedure te voorzien voor stookinstallaties op andere brandstoffen. De sector is al in grote mate omgeschakeld naar aardgas, maar er zijn op bedrijven nog stookinstallaties aanwezig die vandaag geen deel meer uitmaken van de omgevingsvergunning.

Lode Ceyssens vraagt met aandrang om de land- en tuinbouwers te ondersteunen bij het nemen van energiebesparende maatregelen en in crisissituaties. Wat betreft de overbruggingskredieten herhaalt hij het standpunt dat Boerenbond al een aantal keren heeft geformuleerd: een terugbetaling op drie jaar is voor deze sectoren onhaalbaar. Als men daarvan gebruik wil maken, moet bekeken worden of de terugbetaling verder in de tijd gespreid kan worden.

Maatregelen op lange termijn

De spreker hoopt dat de energiecrisis zoals die zich vandaag bij iedereen voordoet, de maatregelen op lange termijn, die al langer dan vandaag worden gevraagd, nog hoger op de agenda zet. Bijvoorbeeld de aanleg van warmtenetten, waarbij men vaak op vergunningsproblemen stuit, kan in de sector heel belangrijk zijn.

Voorts wil Boerenbond de vraag naar microgrids, waarnaar eerder werd verwezen, ten volle onderschrijven. Op de landbouwbedrijven zijn dikwijls veel mogelijkheden om energie op te wekken: grote daken voor zonnepanelen en plaatsen voor windmolens, ook de techniek van pocketvergisters staat nu echt op punt. Bedrijven gaan die investering niet doen als de productie te groot is voor het eigen bedrijf. Er kan in een decretale oplossing worden voorzien om bijkomende energie te produceren. De sector kan nog meer groene stroom produceren dan vandaag en op die manier bijdragen aan een grotere energieonafhankelijkheid in de toekomst. Lode Ceyssens doet een warme oproep: in plaats van te blijven inzetten op de centrale energieproductie en tot in de kleinste uithoeken van Vlaanderen te investeren om de energie daar te krijgen, kan de sector oplossingen bieden om decentraal energie te brengen.

Het is volgens de spreker onbegrijpelijk dat er nog steeds niet ingezet wordt op circulaire landbouw ten tijde van zeer dure kunstmest, als die al ter beschikking is. Vandaag zijn er technieken om dierlijke mest te raffineren op een manier die exact aan dezelfde voorwaarden voldoet als kunstmest. Die RENURE-technieken kunnen nog niet gebruikt worden omdat het product nog altijd gecatalogeerd wordt als dierlijke mest.

Ten slotte beveelt Lode Ceyssens iedereen aan om in te zetten op lokale consumptie.

1.5. Ann Vermorgen, nationaal secretaris van het ACV

Ann Vermorgen, nationaal secretaris van het ACV, verwijst naar een recent Vlaams ACV-congres over het thema 'Ruimte maken voor elkaar' met een focus op wonen. In de congresgangen overheerste de onzekerheid over de hoge energierekeningen en andere facturen. De facturen stijgen voor bijna iedereen en mensen schakelen af, letterlijk en figuurlijk. Dat is een vaststelling bij de werknemers over de sectoren heen. De vervoerskosten stijgen, de onkostenvergoedingen bijna niet. Mensen met lage inkomens wonen meestal in de slechtst geïsoleerde woningen. Ze worden ook het zwaarst geraakt door corona en tijdelijke werkloosheid want zij hebben geen buffers. Volgens de gegevens van de Nationale Bank van België heeft één op de tien gezinnen maar een spaarbuffer van één maand loon. Er is grote onzekerheid – die bij sommigen angst wordt – over de uiteindelijke kosten want de mensen moeten hun eindafrekening nog krijgen. Facturen in gezinnen gaan maal drie of vier. Mensen maken de afweging of werken in de gezinszorg, via dienstencheques,

als onthaalouder of als productiearbeider nog loont. Mensen moeten bijklussen of ze trekken tijds kredietstelsels, zelfs zorgverloven, in.

Maatregelen op korte en middellange termijn

Er moet nu worden ingegrepen, op korte maar ook middellange termijn. De energiecrisis is acuut. Er is een zwaar inkomensverlies, ook voor de werkenden. De impact is het grootst bij de laagste inkomens en in de lage middenklasse. Op korte termijn moet de inkomensschok opgevangen worden met Vlaams instrumenten.

Het ACV vraagt om de bedrijven doelgericht te ondersteunen. Niet elk bedrijf heeft hoge energiekosten, sommige bedrijven kunnen hoge prijzen gewoon doorrekenen of konden grote reserves opbouwen. Het is belangrijk dat de bedrijven de energieomslag kunnen maken. Uiteraard is het behoud van tewerkstelling een bijzonder criterium en aandachtspunt. Het ACV wil vermijden dat mensen in tijdelijke werkloosheid terechtkomen. Dat is weliswaar een mogelijke buffer, maar gezien de hoge facturen heeft niemand baat bij inkomensverlies.

Op middellange termijn moet men de gezinnen weerbaar maken door de energieomslag te versnellen. Op dat vlak is er een collectieve aanpak nodig.

Gerichte inkomensondersteuning en versterking van het groeipakket

Het ACV pleit voor een gerichte inkomensondersteuning, zeker zolang de prijzen van energie, voeding enzovoort de hoogte ingaan en niet onder controle zijn. Op federaal niveau is er het sociaal tarief, maar dat dekt niet alle noden. Het ACV vraagt een versterking van de inkomensgerelateerde instrumenten, zoals het groeipakket en de huurpremie, om werknemers en hun gezinnen te ondersteunen. Als er op korte termijn geen inkomensondersteuning komt, liggen mensen wakker van hun facturen en dat geeft hen minder mentale ruimte. Men kan ze niet paaïen door te zeggen dat VDAB versterkt voor hen zal zorgen, want welke job mensen nu ook doen, ze komen niet rond. Er moet op korte termijn ingegrepen worden.

Voor het groeipakket wil het ACV een aanpassing van de historische onderindexering en de koppeling van bedragen en inkomensgrenzen aan de gezondheidsindex.

Concreet voor deze energiecrisis vraagt het ACV een tijdelijke toelage voor energie-uitgaven, afgestemd op de aangepaste inkomensgrenzen. Dat kan ook de mensen helpen die nu buiten het sociaal energietarief vallen. Pak de inkomensval aan met een geleidelijke afbouw van de inkomensgrenzen en versterk structureel de sociale toeslag voor de laagste inkomens.

Versterking van de Vlaamse huurpremie

Sociale huurders kunnen een beroep doen op het sociaal energietarief, maar mensen met een huurpremie komen daarvoor niet automatisch in aanmerking omdat zij een private woning huren. Huurders hebben veel minder vat op hun energiekosten. Daarom vraagt de vakbond een aangepaste, tijdelijk toelage voor de energie-uitgaven, afgestemd op de inkomensgrenzen en een verruiming van de toegang tot de huurpremie. Nu staan 180.000 mensen op een wachtlijst voor sociale woningen en in verhouding zijn er 21.000 huurpremies. Dan lijkt het nuttig om de voorwaarden voor een huurpremie te versoepelen.

Nu moeten mensen vier jaar op een wachtlijst staan voor de toekenning van een sociale woning. Het ACV vraagt dat te versoepelen tot een jaar.

Vlaamse renovatiemaatschappij

Natuurlijk zijn er ook zaken die op lange termijn moeten gebeuren. De energieomslag moet er komen en iedereen moet daartoe bijdragen, ook de gezinnen en de werknemers. Daarom stelt het ACV de oprichting van een Vlaamse renovatiemaatschappij voor, vanuit de vaststelling dat nu 50 procent van de eigenaars of 800.000 gezinnen met de bestaande premies geen renovaties kunnen uitvoeren. Er zullen dus collectieve inspanningen nodig zijn om zeker ook de laagste inkomensgroepen, die het meest kwetsbaar zijn voor de hoge energiekosten, mee te nemen in de energieomslag. Een Vlaamse renovatiemaatschappij zou alle actoren op het Vlaamse niveau kunnen bundelen, de Vlaamse overheid, de lokale besturen en andere betrokken actoren, om de collectieve aanpak te versterken. Dat zal efficiënter zijn dan nu premies toe te kennen die een groot mattheuseffect veroorzaken.

Begin bij de publieke gebouwen maar werk wijkgericht om de energieoplossingen en de isolatieaanpak te combineren en om de woningen en gebouwen klimaatneutraal te maken. Ook bedrijfsgebouwen kunnen meegenomen worden in die collectieve aanpak. Men moet vandaag beginnen om de trajecten en processen daartoe uit te tekenen.

Vanwaar moeten de middelen komen? Ann Vermorgen herhaalt dat de huidige premiesystemen niet de juiste doelgroepen bereiken. Vlaanderen heeft ook investeringsmaatschappijen die het kan aanspreken, bijvoorbeeld de PMV. Er kan creatief nagedacht worden over nieuwe systemen van financiering op het vlak van sociale leningen, bulletkrediet enzovoort. Op langere termijn zal er een terugverdieneffect zijn, in ieder geval al via de energiebesparing. Dat is een aanpak die op middellange termijn iedereen mee in het bad zou moeten trekken, natuurlijk in verschillende fases.

1.6. Philippe Diepvents, directeur studiedienst van het Vlaams ABVV

Philippe Diepvents, directeur van de studiedienst van het Vlaams ABVV, verwijst naar de tweet van een dochter die bezorgd is over de voorschotfactuur van 669 euro per maand die haar ouders ontvingen. Iedereen kent intussen wel een verhaal van mensen die naast een bedrag voor de lening of de huur – in de meeste gevallen al het gros van hun inkomen – opeens nog een gelijkaardig bedrag moeten betalen. In economische termen zijn dat klanten die wegblijven in de winkels en hun grotere aankopen uitstellen. Hoe gaat men die ondersteunen?

Vakbond en energie

Als vakbond neemt het ABVV al een aantal initiatieven betreffende energie. Zo zit het bijvoorbeeld in de coöperatie Samen sterker. Dat betekent concreet dat er in 2021 27.000 zonnepanelen gelegd werden bij burgers en dat er een kleine 300.000 contractwissels waren bij de aankoop van stroom en gas met een gemiddelde besparing van 200 euro.

Het ABVV zit in adviesraden omdat het vaststelt dat ook op de werkvloer de verhouding tussen werkgevers en werknemers op het vlak van informatie en expertise inzake energiebesparende maatregelen niet gelijk is. De vakbond heeft projecten lopen om op de bedrijfsvloer zaken uit te proberen. Een aantal initiatieven betreffende energie neemt het ABVV uiteraard samen met de andere vakbonden.

Wat kan Vlaanderen doen?

Wat kan Vlaanderen doen voor de burger en de werknemer? Op korte termijn moeten er inkomensmaatregelen ingevoerd worden. De komende maanden zijn cruciaal. De spreker wil niet dat men bedrijven gaat redden die morgen geen klanten

meer hebben. De belangrijkste inkomensmaatregel die Vlaanderen heeft om rechtstreeks in te grijpen op het inkomen van gezinnen is het groeipakket. Maar ook de huurpremie is een belangrijk instrument.

Op middellange termijn moet de overheid inzetten op het terugdringen van de afhankelijkheid van gas. Ook daarvoor is er zeker ruimte in de bevoegdheden van Vlaanderen. Dat betekent heel concreet dat men naar een sociale renovatiegolf en een sociaal warmteplan moet gaan. Vlaanderen heeft daarvoor echt wel veel bevoegdheden in handen.

40 tot 50 procent van de gezinnen heeft niet de middelen om de noodzakelijke renovaties te doen om hun huis energiezuinig te maken. Vlaanderen doet op dit vlak al heel wat, maar dat zijn vooral maatregelen voor de andere 50 procent, de mensen die de middelen al hebben en hun weg vinden in de soms toch ingewikkelde maatregelen. Er moet nog veel gedaan worden voor wie het budget niet heeft en voor wie het allemaal te complex is.

Uiteraard kan er in andere domeinen waarvoor Vlaanderen bevoegd is, nog heel wat worden gedaan, zoals bijvoorbeeld in de sociale woonsector en het woonwerkverkeer. Voor de stijgingen van de gasprijen waren er al mensen die de verplaatsingen van en naar het werk niet meer konden betalen. Als mensen moeten betalen om naar hun werk te gaan, gaat dat natuurlijk ook een effect op de arbeidsmarkt hebben. Deze crisis is ongezien en vraagt in de eerste plaats samenwerkingende overheden. Philippe Diepvents stelt voor om te focussen op de vraag of Vlaanderen binnen al zijn bevoegdheden voldoende doet. Er is toch nog heel wat marge.

Heffingen en openbare dienstverplichtingen

De belangrijkste stijging in de elektriciteitsfactuur zit uiteraard in de zuivere energiekost. Maar als men heffingen uit de factuur kan halen, zou men in theorie kunnen teruggaan naar het niveau van de factuur in januari 2022. Dat scheelt toch al heel wat voor gezinnen en kleinere bedrijven.

Groeipakket

Het groeipakket is zeker van belang. Uit recente cijfers van de Gezinsbond blijkt dat de mate waarin het groeipakket de kosten van een kind dekt sinds de overheveling naar Vlaanderen en het nieuwe Vlaamse stelsel gedaald is van 50 naar 45 procent. Dus met hetzelfde groeipakket – ook al is het gestegen en geïndexeerd – betaalt men vandaag 5 procent minder van de kosten die een kind meebrengt. Zoals al vermeld, is het de grootste en de meest doeltreffende manier om rechtstreeks in te grijpen op de gezinnen die kreunen onder de energiefactuur.

Er is zeker sprake van een soort van inflatiebonus. Philippe Diepvents toont een grafiek die de verhouding weergeeft tussen de dotatie die Vlaanderen voor het groeipakket krijgt uit de Bijzondere Financieringswet en de uitgaven voor het groeipakket. Er is lange tijd een onderbenutting geweest. Tijdens de coronacrisis is er wat meer uitgegeven dan er binnenkwam en vandaag zit men op break-even. Volgend jaar zal de dotatie de inflatie volgen en, bij ongewijzigd beleid, zal het groeipakket met 1 procent geïndexeerd worden. Dat betekent concreet – ruw geschat – dat er ongeveer 332 miljoen euro meer aan inkomsten van het federale niveau naar Vlaanderen komt dan dat de Vlaamse overheid wil uitgeven aan het groeipakket. Het is volgens de spreker niet het moment om te tonen dat Vlaanderen verdient op het groeipakket en dat het middelen die eigenlijk voor de kinderen bestemd zijn op een andere manier besteedt.

Sociale renovatiegolf en sociaal warmteplan

Voor de helft van de gezinnen is het onbetaalbaar om renovaties te doen. Maar het gaat over veel meer dan dat, het is ook complex. Als men een expert aan huis laat komen om te kijken wat er moet gebeuren, is dat vaak een verkoper en die geeft niet altijd even onafhankelijk advies. Vaak volgt er een hele schakel aan volgende stappen: isolatie, warmtepomp, zonnepanelen enzovoort. Renovatie wordt een complex verhaal en de kosten worden ondraaglijk.

Er is een overheid nodig die mee aan het stuur zit op het vlak van plannen. Hoe kan men een visie ontwikkelen, gefocust op drie stappen? Een eerste stap is ontzorgen, drempels wegnemen die verhinderen dat men aan renovatie begint. Een tweede stap is collectiviseren, omdat men vaak wijkgericht kan werken en mensen niet individueel in een dergelijk project kunnen instappen. Ten derde is er het doordacht financieren. Voor sommige mensen kan het inderdaad gaan over renovatiepremies. Voor anderen zal men moeten kijken naar subsidies en renteloze leningen, maar ook voor die groep moet men kijken naar hoe dat versneld kan worden. Nu wordt jaarlijks 1 procent van het woningenbestand in Vlaanderen gerenoveerd. Dat moet minstens maal drie. Dat is de enige weg om de volgende winter niet voor nog grotere problemen te staan met de facturen.

Jobbonus

Philippe Diepvents is het er niet mee eens dat de jobbonus naar voren geschoven wordt als oplossing voor het betalen van de energiefactuur. Bij de jobbonus gaat het er wel degelijk om dat werken moet lonen. Men kan erover discussiëren hoe goed die maatregel werkt, maar de spreker gaat ervan uit dat niemand in de commissie verdedigt dat men moet werken om zijn huis te kunnen verwarmen. Bovendien is de jobbonus geen antwoord als in tijden van crisis mensen in tijdelijke werkloosheid terechtkomen, want de bonus geldt niet voor mensen die een periode van tijdelijke werkloosheidsperiode doormaken.

1.7. Gert Truyens, Vlaams gewestsecretaris van ACLVB*Onzekerheid troef*

Gert Truyens, Vlaams gewestsecretaris van ACLVB, stelt dat onzekerheid nu troef is. De burger consumindert uit schrik voor de factuur die komt. Heel wat mensen kunnen de stijgende factuur niet betalen. Mensen moeten keuzes maken. Een aantal kan kiezen voor duurzame investeringen in huisvesting en mobiliteit.

Dezelfde reflex is er bij de bedrijven. De zenuwachtigheid neemt toe en dat is nog zacht uitgedrukt. Op heel wat plaatsen is de prijs van het eindproduct ernstig aan het stijgen.

De spreker waarschuwt voor het gevaar van negatieve communicatie en de paniek die daardoor kan ontstaan. Uitspraken als 'we zijn aanbeland in een decennium vol onzekerheden' zijn niet van aard om de rust te doen terugkeren. Uiteraard moet er eerlijk gecommuniceerd worden en moeten de maatregelen ernstig worden bekeken, maar van het beleid mag verwacht worden dat het niet onnodig paniek zaait.

Koopkracht als motor van de economie

De koopkracht moet gezien worden als de motor van de economie. Bestedingen van de huishoudens zijn goed voor de helft van het bbp. Het Federaal Planbureau voorspelt dat de particuliere consumptie tussen nu en twee jaar zal dalen van 3,9

naar 1,6 procent. Als de consumptie daalt, heeft dat uiteraard een impact op de bedrijven.

Evenwichtig beleid

De liberale vakbond pleit voor een evenwichtig beleid, een evenwichtige steun voor de burgers en de werknemers. In dat verband vestigt Gert Truyens de aandacht op de alleenstaanden. Het aantal alleenstaanden stijgt in Vlaanderen. ACLVB wil een soort 'singlereflex' op alle maatregelen die naar voren geschoven worden. In Vlaanderen hebben die mensen al de hoogste belastinggraad in de OESO. Als er maatregelen worden genomen, wordt er vaak gekeken naar gezinnen.

In de pers wordt gesproken over de coronaspaargelden als een incentive voor verplichte inspanningen. Er zijn inderdaad mensen die in tijden van corona hebben kunnen sparen. Zij die er beter voorstaan, hebben wellicht geïnvesteerd of investeren in hernieuwbare energie.

Dat geldt evengoed voor de bedrijven. In 2021 en in het eerste kwartaal van 2022 zijn er historisch hoge winsten gegeneerd die waarschijnlijk vandaag niet allemaal opgebruikt zijn. Ook daar mag men naar kijken om te investeren in hernieuwbare en duurzame energie. Bij de werknemers en de burgers wordt er vaak gekeken naar de mensen die het goed hebben om hen meer te laten bijdragen dan anderen. Kan men niet gaan naar een solidariteitsmechanisme, een financieringssysteem waarbij bedrijven die het nog altijd zeer goed doen in de bres springen voor bedrijven die vandaag op de rand van de afgrond staan? Waarom kijkt men altijd naar het beleid?

Uiteraard is iedereen vragende partij voor steunmaatregelen. Die zijn broodnodig. Gert Truyens is tevreden te horen dat die aan een aantal voorwaarden zullen worden gekoppeld: tijdelijk, doelgericht en conditioneel. Maar waarom moet men zich altijd naar de belastingbetaler richten om de nodige middelen op te hoesten?

De maatregelen mogen niet beperkt blijven tot financiële maatregelen om de facturen te betalen. Het moeten vooral steunmaatregelen zijn om investeringen in hernieuwbare energie en het klimaatplan van de Vlaamse Regering zo snel mogelijk te realiseren.

Realistische voorstellen

ACLVB heeft zelf in de organisatie nagedacht over een aantal realistische voorstellen op korte termijn. De liberale vakbond stelt voor om bij de personenbelasting de belastingvrije som te verhogen als de energie-index het niveau van 120 overschrijdt gedurende drie maanden. Het voorstel is om dat te financieren via de overwinsten en de hogere btw-inkomsten.

Daarnaast wordt iedereen geconfronteerd met het feit dat energieleveranciers hun vaste contracten stopzetten en hoge variabele contracten voorschotelen. De liberale vakbond ijvert voor een verplichting van de energieleveranciers om minstens elk kwartaal het goedkoopste tarief aan te bieden en om een vast tarief aan te bieden. Uiteraard staan de energieleveranciers daarvoor niet te springen. Hopelijk dalen de prijzen in de toekomst en dan is het niet meer dan billijk dat er ook een vast tarief wordt aangeboden en dat elke consument de keuze heeft tussen een variabel en een vast tarief.

ACLVB is voorstander van de uitbreiding van het sociaal tarief. De vakbond stelt zelfs voor om dat ook structureel te maken en om de mensen die geen recht hebben op het sociaal tarief minstens een basispakket aan energie aan te bieden.

Naast een oproep aan het beleid om verantwoordelijkheid te nemen, pleit Gert Truyens ook voor wat burgers en bedrijven zelf kunnen doen. Die moeten hun gedrag aanpassen aan de schaarste die er is en efficiënter met energie omspringen. Waarom verplicht men de bedrijven niet om een bedrijfsenergieplan op te stellen met hun werknemers, waardoor de werkgevers en de werknemers samen gaan nadenken over hoe ze nog zuiniger met de schaarse energie op het bedrijf kunnen omspringen? Dat gedrag kan men dan ook doorzetten in de privésfeer.

2. Bespreking

2.1. Tussenkomen van de leden

Robrecht Bothuyne, commissievoorzitter, merkt op dat er zeer relevante zaken zijn gezegd. Een aantal daarvan overstijgen de werkzaamheden van de commissie, bijvoorbeeld het investeren in hernieuwbare energie of energie-efficiëntie, maar er is ook heel wat gezegd over maatregelen die deze commissie direct aanbelangen.

Tussenkomen van Tom Ongena

Tom Ongena dankt de sociale partners voor de interessante toelichtingen waar gemakkelijk een grootste gemene deler in te vinden is. Het is heel duidelijk waar men mee aan de slag moet gaan. Het lid onthield vier punten.

Ten eerste is er 'no time to waste'. De overheden moeten nu gewoon samen deze crisis te lijf gaan en goed gecoördineerd maatregelen nemen, elk voor zijn bevoegdheid.

Ten tweede heeft hij gehoord dat begrotingsdiscipline belangrijk is, maar het mag geen voorwendsel zijn om niets te doen. Het lid kan zich daar helemaal in vinden. Door het systeem van de Financieringswet heeft Vlaanderen een inflatiebonus. In deze crisis moet men die zoveel mogelijk gebruiken, zowel om de gezinnen als de bedrijven te ondersteunen.

Ten derde was er het pleidooi om meteen werk te maken van doelgerichte en tijdelijke steunmaatregelen, om te kijken naar de korte termijn, maar wel met een blik op de lange termijn, en om goed na te gaan hoe de energietransitie – zowel het minder verbruiken van energie als het gebruiken van hernieuwbare energie – versneld kan worden.

Ten vierde is het vooral belangrijk om nu maatregelen te nemen om het inkomen te versterken en minder te kijken naar hoe men via allerlei subsidiëringen de prijs kan doen dalen. Anders financiert men vooral Rusland en riskeert men om de sense of urgency te verminderen voor de energietransitie en het verminderen van het energieverbruik. Er moet bekeken worden hoe het inkomen van gezinnen en de bedrijfszekerheid van bedrijven, kmo's en zeker ook van de kleine zelfstandigen versterkt kan worden.

In verband met de jobbonus vindt het lid de stelling dat het er niet van mag afhangen of men werkt of niet of men zijn huis kan verwarmen, een beetje vreemd. Dan kan men toch dezelfde redenering maken wat de verhoging van het groeipakket betreft: het mag er niet van afhangen of men kinderen heeft of niet of men zijn huis kan verwarmen. Tom Ongena vindt het vooral belangrijk dat er door de Vlaamse overheid gekeken wordt naar welke – bescheiden – mogelijkheden er zijn om de inkomens van de gezinnen te verbeteren. Mensen met een laag inkomen stellen zich meer en meer de vraag of het nog de moeite loont om te gaan werken. Het verwondert de spreker dat hij nergens in de presentaties van het ACV of het ABVV het belangrijke instrument van de jobbonus, een belastingverlaging voor werkenden, terug zag komen. Hij vraagt om ook daar naar te kijken.

Tussenkomst van Caroline Gennez

Caroline Gennez stelt dat de sense of urgency duidelijk de rode draad is doorheen de toelichtingen van zowel de werknemers- als de werkgeversorganisaties. Dat moet de regering en het parlement tot actie aanzetten. Het lid heeft bij elke spreker gehoord dat de inflatie een probleem is. Verschillende sprekers hebben er ook op gewezen dat de indexering van de door de overheid gegenereerde middelen niet volgt en dat dat vaak voor onoverkomelijke uitdagingen zorgt. De Vooruitfractie pleit al heel lang voor de indexering van de kinderbijslag. Dat is volgens het lid evident, zeker gezien de effecten van de inflatie op de dotatie via de Bijzondere Financieringswet.

Het gaat echter ook over de werkingsmiddelen van de non-profitsector. Verso heeft heel terecht aangegeven dat de niet-indexering finaal riskeert de eindgebruiker zorg te ontnemen, terwijl absoluut moet worden vermeden dat mensen in een crisissituatie beknibbelen op het meest essentiële: hun gezondheid en welzijn. Hetzelfde geldt voor de VIPA-investeringen. Er dreigen problemen te rijzen voor geplande infrastructuurprojecten van onderwijs- en zorginstellingen, wat een hypothek legt op toekomstige welvaart. Het lid roept de Vlaamse Regering op om de indexering breder toe te passen, dus ook wat subsidies en steunmaatregelen betreft.

Verschillende organisaties, zowel van de werkgevers als werknemers, pleiten voor investeringen in collectieve renovatie. De Vlaamse steunmechanismen genereren een mattheuseffect en door de manier waarop ze zijn geconcipeerd, leiden ze volgens het lid niet tot investeringen bij die mensen en bedrijven die dat meest nodig hebben. Heeft de SERV daarover al een denkoefening gemaakt? Hoe zou dat beleidsmatig kunnen gebeuren? Vandaag zijn de werkzaamheden van het Vlaams Energiebedrijf wat beperkt. Zou die actor op dat vlak actiever kunnen worden?

Caroline Gennez is het volledig eens met het pleidooi voor de voorwaardelijkheid van steunmechanismen. Als die te breed gaan, zullen ze immers niet renderen. Hoe denken de genodigden de parameter van de vaste energiecontracten en de energietransitie en de parameter van de tewerkstellingsgraad aan elkaar te koppelen?

Wat betreft het uit de stroomfactuur lichten van de openbardienstverplichtingen wordt gefocust op de gezinnen maar het lid wil zeker mee nadenken over het UNIZO-pleidooi om hetzelfde te doen voor de kmo's. De vraag is hoe dat gericht kan gebeuren. Zijn er daar indicatoren voor?

Het systeem van energiedelen is zeer interessant. Het sluit ook aan bij plannen voor collectieve renovatie. Welke problemen rijzen er precies met de microgrids?

Tot slot sluit Caroline Gennez zich aan bij het standpunt van ACLVB over de singlereflex. Die moet in deze precaire tijden zeker aan de orde zijn. In de dienstenchequesector bijvoorbeeld werken heel veel alleenstaanden, vooral vrouwen met kinderen. Zij zijn het die de impact van alle stijgende kosten het eerst voelen. Het lijkt het lid zinvol om zich bij sociale ondersteuningsmaatregelen niet alleen op het sociaal statuut te richten, maar ook op de gezinssituatie. Met hoeveel men samenwoont, zou geen impact mogen hebben op hoe duurzaam iemands inkomen is.

Tussenkomst van Stijn De Roo

Stijn De Roo dankt alle sprekers voor de goed op elkaar afstemde toelichtingen en voor de steun voor het door de minister voorgestelde kader. Ook volgens de minister moet steun gaan naar hen die dat echt nodig hebben. Nu is het belangrijk om concreet werk te maken van die steunmaatregelen, maar ook om daar

strategisch over na te denken. Dan komt men inderdaad op heel wat andere beleidsdomeinen dan Werk en Economie terecht, maar die oefening moet het parlement zeker durven te maken. Het lid vond de diverse uiteenzettingen zeer complementair. Om het inkomen van gezinnen te versterken, moet men ook zo veel mogelijk mensen aan de slag houden. Wie tijdelijk werkloos wordt, verliest inkomen en koopkracht. Daarom moet het op peil houden van de economische productie een belangrijk element zijn in de uit te werken steunmechanismen.

Aan de voorzitter van Boerenbond vraagt de spreker om te verduidelijken wat de impact is op de bedrijven die tegelijk netto elektriciteitsproducent en verbruiker van warmte zijn. Wat is de precieze verhouding tussen de meerprijs die ze betalen voor gas en de extra inkomsten die ze halen uit elektriciteitsproductie?

Van UNIZO wil Stijn De Roo nog weten hoe de kosten in de aangehaalde voorbeelden van een supermarkt, vleesverwerkend bedrijf en bakkerij zich verhouden tot de omzet of de productiewaarde. Dat is immers een belangrijk element in het TCF.

Tussenkomen van Andries Gryffroy

Andries Gryffroy wijst erop dat Europa via het TCF steun toestaat, en dat eigenlijk zonder verplichtingen. Als de Vlaamse Regering deels zou tegemoetkomen aan de vraag van Voka naar steun via dat kader, is Voka dan bereid te aanvaarden dat daaraan de verplichting wordt gekoppeld dat die middelen in energie-efficiëntie worden geïnvesteerd? De ervaring van het lid is dat bedrijven het in de voorbije periode, onder meer door lage energieprijzen, niet rendabel vonden om daarin te investeren. Ondertussen zijn die investeringen wel rendabel, maar is er een cash-drain door de hoge energiefactuur. Het lid wil vermijden dat een maatregel louter zou worden gebruikt om die cashdrain op te vangen.

Tussenkomen van Kim De Witte

Volgens *Kim De Witte* hebben de toelichtingen van de sprekers duidelijk gemaakt dat de crisis de hele samenleving, bedrijven en burgers, treft. Er is nog niets gezegd over de solidariteit tussen bedrijven die veel winst of woekerwinsten maken en bedrijven die het moeilijk hebben. Wat is de kijk van Voka daarop?

De vraag om met de indexering van de uitkeringen te stoppen, werd niet herhaald. Is Voka daar dan niet meer voor te vinden? Het lid hoopt dat dat het geval is, want in een evenwichtige economie moet ook de koopkracht gevrijwaard blijven.

Kim De Witte onderschrijft dat de steun gericht en voorwaardelijk moet zijn, maar het lijkt hem nuttig dat de vakbonden zouden worden betrokken bij het overleg over het toekennen van steun en de concrete analyse van de nood in welbepaalde bedrijven. Zal dat mogelijk zijn?

Tot slot is hij het eens met Caroline Gennez dat het cruciaal is dat de besparingen van de afgelopen tien jaar door het niet indexeren van de werkmiddelen in de non-profitsector worden teruggedraaid. Er moet worden bekeken hoe bedrijven en sectoren verder kunnen worden ondersteund met de inflatiebonus die de Vlaamse Regering ontvangt. Anders gaat een deel van de dienstverlening verloren en wordt steun ontegensprekend aan mensen die die echt nodig hebben.

Tussenkomen van Björn Rzoska

Björn Rzoska meent dat de rode draad bij alle sprekers heel duidelijk het onderstrepen van de urgentie is. Zowel werkgevers- als werknemersorganisaties hebben al vrij vroeg een oproep gedaan.

Het lid verwijst naar de cijfers van de armoedebarmometer die recent werd gepubliceerd. Hij is het eens met de sprekers dat het pakket voor de korte termijn evenwichtig moet zijn. Het moet er zijn voor zowel ondernemingen als werknemers en gezinnen. Björn Rzoska heeft er geen enkel probleem mee dat dat de steun selectief en gericht zou zijn. Dat is een les die moet worden getrokken uit de coronaperiode.

Belangrijk zijn de diverse pleidooien om op lange termijn het potentieel dat Vlaanderen heeft, bijvoorbeeld op het vlak van hernieuwbare energie, aan te spreken. Dat geldt ook voor de oproep aan de overheid om naar de eigen gebouwen te kijken. Het is ontstellend bij hoe weinig overheidsgebouwen is ingegaan op de opportuniteiten van hernieuwbare energie. Daar is nog heel wat werk aan de winkel. Op lange termijn energieonafhankelijker worden is, de crux.

De werkgevers- en werknemersorganisaties hebben een heel palet aan maatregelen op tafel gelegd, met nieuwe en al eerdere geopperde voorstellen. Björn Rzoska hoopt dat de Vlaamse Regering nu eindelijk knopen doorhakt. Er hoeft niet op de Septemberverklaring te worden gewacht om maatregelen te nemen.

Tussenkoms van Axel Ronse

Axel Ronse stelt dat de sprekers heel uiteenlopende inzichten hebben meegegeven, die zijn fractie zal gebruiken. De rode draad is dat men niemand in armoede wil zien belanden. Dat betekent ervoor zorgen dat bedrijven kunnen blijven bestaan en dat mensen op een menswaardige manier door deze crisis kunnen komen. Er zal moeten worden gekozen: wie krijgt steun? Voor de N-VA-fractie komen gerichte maatregelen vooral neer op het continueren van bedrijven die voor de energiecrisis gezond waren en nu in cashflowproblemen komen. Daar heeft men alle belang bij. Wat betreft de werknemers blijft de spreker bij zijn standpunt dat de overheid minder gulzig moet zijn en meer netto moet uitkeren. De automatische loonindexering zou gewoon een netto-indexering moeten zijn.

Hebben de sprekers suggesties over hoe de Vlaamse overheid snel kan nagaan welke bedrijven gezond waren vóór de crisis?

Axel Ronse wijst erop dat de aangehaalde solidariteit tussen de bedrijven al bestaat. Wie winst maakt, wordt daar vandaag immers op belast, en niet weinig. Op landen als Noord-Korea na heeft België bijna de grootste fiscale druk ter wereld. Het lid begrijpt dus niet goed wat er wordt bedoeld als men het heeft over de solidariteit tussen bedrijven.

Tussenkoms van Robrecht Bothuyne

Robrecht Bothuyne wijst op de goede traditie van sociaal overleg in Vlaanderen, inbegrepen het tripartiet overleg. Ook het Vlaams Parlement heeft daarin een rol te spelen. Het moet luisteren naar wat leeft bij sociale partners en daar maximaal rekening mee houden. De insteek van de sprekers zal een belangrijke toetssteen voor zowel meerderheid als oppositie zijn om de nakende Septemberverklaring te beoordelen. De nood is inderdaad groot. Steun is nodig voor bedrijven, gezinnen en alleenstaanden om het hoofd boven water te houden. Onder meer de voorstellen inzake het groeipakket en het aanpassen van inkomensgrenzen voor de jobbonus om werken lonend te maken en te houden, kunnen heel nuttig zijn. Tegelijk moet worden gezorgd voor een aanpak ten gronde, met investeringen in hernieuwbare energie en energie-efficiëntie. Als een steunpakket voor bedrijven daarvoor een bijkomende hefboom kan zijn, is er niet alleen op korte, maar ook op lange termijn een effect.

Het PMV-instrumentarium van waarborgen, achtergestelde leningen en overbruggingsleningen werd al bij eerdere crisissen met succes ingezet. Het lid noteerde de bezorgdheid over de aflossingstermijnen. Er moet dus worden gezorgd voor een haalbare aanpak, zodat bedrijven in staat zijn om terug te betalen zonder hun bedrijfsvoering zelf te moeten aanpassen.

Vlaanderen heeft een vrij ruim financieel instrumentarium met PMV en het Vlaams Energiebedrijf. Een collectieve aanpak is niet zo evident. Er zijn al heel veel experimenten geweest met het organiseren van collectieve renovaties, maar het Vlaamse woonpatrimonium is heel divers en valt dus moeilijk te vatten in een collectieve aanpak. De commissievoorzitter roept vakbonden, werkgevers en politieke partijen op om het steunkader voor renovaties niet te beoordelen op basis van het verleden. Het nieuwe systeem van Mijn VerbouwPremie en Mijn VerbouwLening, dat op 1 oktober 2022 start, zou heel veel gezinnen wel in staat moeten stellen om hun woningrenovaties te financieren. De behoefte aan arbeidskrachten voor die renovaties en investeringen in hernieuwbare energie is daardoor nog nooit zo groot geweest. VDAB, waarin de sociale partners mee aan het stuur zitten, heeft een heel belangrijke rol ter zake. Welke suggesties hebben de sprekers om op dat vlak nog een extra inspanning te doen? Robrecht Bothuyne hoopt dat men in deze crisis wel klaar is met een goed opleidingsaanbod en een automatische koppeling van periodes van tijdelijke werkloosheid aan opleiding en vorming. Tijdens de coronacrisis heeft de Vlaamse overheid op dat vlak goede inspanningen geleverd, maar het federale kader liep wat achter de feiten aan.

Robrecht Bothuyne vindt het heel logisch dat men de Vlaamse welvaartsstaat niet laat stilleggen door de inflatie, niet alleen wat de bevoegdheid Welzijn maar ook wat de arbeidsmarktbevoegdheden betreft. De dienstenchequebedrijven worden geconfronteerd met de indexatie van hun lonen en moeten het hoofd boven water kunnen houden. Maar er zijn ook de opleidings- en loopbaancheques en de kmo-portefeuille als ondersteuningsinstrumenten om de loonkosten van opleiders en adviseurs te helpen dragen. Als men die instrumenten relevant wil houden, moet er een indexatie gebeuren. Is er daarover al nagedacht binnen de SERV?

2.2. Antwoorden

Antwoord van Lode Ceyssens

Lode Ceyssens antwoordt op de vraag van Stijn De Roo over de land- en tuinbouwbedrijven die tegelijk netto elektriciteitsproducent en verbruiker van warmte zijn. De impact is moeilijk in te schatten. De tuinbouwbedrijven bevinden zich in verschillende situaties: sommige hebben een vast contract dat nog een tijd zal lopen, andere hebben een variabel contract of werken via dagprijzen. Er kan sprake zijn van contracten voor de afname van gas of de productie van elektriciteit, of een combinatie van beide. Voor elke teler zal het verhaal anders zijn en de impact dus ook. De bevraging die Boerenbond vandaag verstuurt, zal hier meer inzicht in geven op sectorniveau. In elk geval is het zo dat op basis van de huidige dagprijzen van gas en elektriciteit het niet langer rendabel is om elektriciteit te produceren.

Antwoord van Hans Maertens

Hans Maertens antwoordt op de suggestie van Caroline Gennez dat de SERV alle voorstellen over een collectieve aanpak van renovatie wil bespreken.

Wat de steunmaatregelen betreft, wijst hij erop dat de Vlaamse Regering moet werken binnen het raamwerk dat Europa vastlegde. Daar is al heel wat voorwaardelijkheid ingebouwd. Zo zullen bedrijven met een vast tarief op lange termijn gewoon niet in aanmerking kunnen komen voor steun. Een verdubbeling van de energieprijzen is immers vereist. Ook bedrijven die winst maken, zullen geen

beroep kunnen doen op steun. Deze commissie zal dat zeker ten gronde kunnen bespreken in een latere fase.

Voor Voka is het idee van de Vlaamse Regering om als bijkomende voorwaarde een herinvestering in energie-efficiëntie op te leggen bespreekbaar. De organisatie ziet het nut en de noodzaak daarvan in, op voorwaarde dat het haalbaar is: de termijn voor die investering moet ruim genoeg zijn en de voorwaarde mag niet leiden tot teveel papierwerk.

In antwoord op de vraag van Kim De Witte over de controle op de steunmaatregelen pleit Hans Maertens voor regels die zo weinig mogelijk controle vergen en die voor zo weinig mogelijk interpretatieverschillen zorgen. Hoe beter de voorwaarden zijn omschreven, hoe makkelijker het wordt om dit uit te voeren en achteraf te controleren.

De spreker dankt Axel Ronse voor zijn reactie op de vraag over de solidariteit tussen de bedrijven. Hij verwijst ook naar wat Europa zal opleggen inzake overwinsten. Dat vormt al de basis voor een zekere solidariteit.

Tot slot steunt Hans Maertens het pleidooi van de commissievoorzitter om verder aan de arbeidsmarkt te werken. Het werkgelegenheidsakkoord dat de sociale partners met de Vlaamse Regering hebben gesloten, moet worden uitgevoerd. Het slechtste wat men nu kan doen, is gas terugnemen want de krapte en de mismatch op de Vlaamse arbeidsmarkt zijn structureel en zullen blijven.

De spreker vindt tot slot dat het Vlaamse instrument van de jobbonus veel te weinig wordt gebruikt.

Antwoord van Danny Van Assche

Danny Van Assche antwoordt aan Stijn De Roo dat voor supermarkten of bakkers de energiekosten vroeger 6 à 9 procent uitmaakten van de exploitatiekosten. Dat is nu opgelopen tot 25 procent. Dan is men nog altijd niet noodzakelijk een energie-intensief bedrijf, dat hangt af van de grens die men legt. Die enorme stijging weegt uiteraard op de bedrijfsresultaten. Bovendien zijn ondertussen veel andere kosten gestegen. De stijging van de grondstofprijzen is er al sinds eind 2021, maar ondertussen zijn er de loonindexeringen die al trapsgewijs zijn doorgevoerd of op 1 januari ingaan. Ondertussen is dat een indexering van 10,45 procent en dat cijfer kan nog oplopen.

In antwoord op de vraag van Caroline Gennez treedt de spreker Hans Maertens bij: eigenlijk bevat het TCF al heel wat voorwaarden. Het steunkader telt drie categorieën. De eerste is de meest algemene, de andere twee zijn strenger en bevatten meer voorwaarden. Hij pleit ervoor om niet te veel van die extra voorwaarden te implementeren in het eerste kader. Die middelen moeten immers terechtkomen waar ze nodig zijn. UNIZO kan ermee leven, met enige tegenzin, dat er een exploitatieverlies moet zijn, maar als ook wordt bepaald dat een belangrijk aandeel van dat verlies door de energiekosten moet komen, rijzen er weer nieuwe problemen. Dit gaat immers niet alleen over de gestegen energiekosten, maar ook over de loonkostenstijging die daarvan het gevolg is door de automatische indexering.

UNIZO wil ook zeker volop inzetten op de energietransitie, maar de steun is nu nodig om de kosten te kunnen dragen. Het is dus bijzonder moeilijk om daar transitie-investeringen mee te doen. Verder is er de vraag wat bedrijven waarvan het dak al vol zonnepanelen ligt, dan nog extra moeten doen. En wat kunnen kleine ondernemingen doen die een ruimte huren in een gebouw? Een zeer goed bedoelde voorwaarde zou voor enorm veel complexiteit en verwarring kunnen zorgen. De

spreker heeft dus wat voorbehoud bij de koppeling van steun aan het inzetten op energietransitie.

Danny Van Assche meent dat openbaredienstverplichtingen beleidsdoelstellingen zijn die men niet via de elektriciteitsprijs, maar via de algemene middelen moet proberen te realiseren. Voor bedrijven is elektriciteit een grondstof die ze nodig hebben en waarmee ze ook internationaal moeten concurreren. Vóór de crisis had Vlaanderen al de hoogste energiekosten, zelfs hoger dan in Wallonië en Brussel, zeker voor de kmo's.

Elektriciteitsdeling zou vanzelfsprekend moeten zijn, maar het probleem van de microgrids is dat een opeenstapeling van reglementen en voorwaarden het dermate complex maakt dat een bedrijf daar nauwelijks aan kan of wil beginnen. Ook het quasi monopolie van Fluvius speelt een rol.

Antwoord van Ann Vermorgen

Ann Vermorgen benadrukt dat ook haar organisatie binnen de SERV haar verantwoordelijkheid wil nemen. In het advies dat de SERV ooit maakte over Fit for 55, ontbrak nog enigszins de bestuurlijke onderbouw. Het ACV wil daarop voortbouwen, onder meer wat de collectieve aanpak betreft.

Over de jobbonus zijn er verschillende meningen. Er moet worden bekeken wat werkt, stelt *Ann Vermorgen*. Dat het groeipakket werkt, is een zekerheid terwijl de jobbonus zich nog moet bewijzen. Dat de jobbonus niet automatisch wordt toegekend, blijft ook een knelpunt. Het ACV zal de grondige discussie die daarover nodig is, in alle openheid voeren.

Robrecht BOTHUYNE,
voorzitter

Stijn DE ROO,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

ABVV	Algemeen Belgisch Vakverbond
ACLVB	Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België
ACV	Algemeen Christelijk Vakverbond
bbp	bruto binnenlands product
CREG	Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas
ECB	Europese Centrale Bank
ETS	emissions trading system
Fevia	Federatie Voedingsindustrie
FIT	Flanders Investment & Trade
kmo	kleine of middelgrote onderneming
NBB	Nationale Bank van België
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
PMV	ParticipatieMaatschappij Vlaanderen
RENURE	REcovered Nitrogen from manURE
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
TCF	Temporary Crisis Framework
UNIZO	Unie van Zelfstandige Ondernemers
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VESOC	Vlaams Economisch Sociaal Overlegcomité
Verso	Vereniging voor Social Profit Ondernemingen
VIPA	Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden
VLAIO	Agentschap Innoveren en Ondernemen
Voka	Vlaams netwerk van ondernemingen